

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Rahvusvaheliste suhete instituut

Euroopa uuringute õppetool

Kristiina-Victoria Marchesani

**EMIGRATSIOONI MÕJU EESTI RAHVUSLIKULE
IDENTITEEDILE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Nooremteadur Tarmo Tuisk

Tallinn 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele,
olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Kristiina-Victoria Marchesani .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 106044

Üliõpilase e-posti aadress: k.marchesani@hotmail.com

Juhendaja nooremteadur Tarmo Tuisk:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	8
1.2 Eestlaste emigratsioon	8
1.2.1 Eestlaste tööränne	8
1.2.2 Eestlaste õpiränne	13
1.3 Eesti rahvuslik identiteet	17
1.3.1 Eestlaste rahvusliku identiteedi kujunemine ajaloost	20
2. MEETOD JA UURING	27
2.1 Meetodi kirjeldus	27
3. TULEMUSED	33
4.1 'Oluliste teiste' roll rahvusliku identiteedi struktuuris	45
4.2. Rahvusliku identiteedi tuumdimensioonid	46
4.3. Rahvusliku identiteedi konfliktsete dimensioonid	47
KOKKUVÕTE	49
VIIDATUD ALLIKAD	51
SUMMARY	55
LISAD	58
Lisa 1. Uurimisinstrument	58
Lisa 1. järg	59
Lisa 1. järg	60

ABSTRAKT

Käesolev bakalaureusetöö on kirjutatud teemal “Emigratsiooni mõju Eesti rahvuslikule identiteedile”. Teema aktuaalsus kajastub kiiresti muutuvast Eesti ühiskonnast ning poliitilisel rahvusvahelisel tasandil.

Antud bakalaureusetöös on autori eesmärgiks lahenduse leidmine uurimisküsimusele – kuidas noored eestlased konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti? Samuti analüüsib autor, milline on noorte hoiak emigratsiooni suhtes ning annab hinnangu migratsiooni mõjule ja seotusele eesti rahvusliku identiteediga. Uurimisprobleemiks on eestlaste emigratsiooni mõju eesti rahvusliku identiteedi nõrgenemisele.

Antud bakalaureusetöös on kasutatud Identiteedi Struktuuri Analüüsi metateoreetilist raamistikku, mis võimaldab uurida, hinnata ja kirjeldada nii üksikisiku kui grupi identiteediprotsesse. See on kombinatsioon kvalitatiivsest ja kvantitatiivsest uuringust, mis põhineb mitmetel psühholoogilistel teooriatel.

ISA kui meetod võimaldas töö tulemustena välja tuua, et rahvuslikust identiteedist ei saa rääkida kui mingist riiklikust kontseptsioonist, sest iga inimene konstrueerib oma sotsio-biograafilistel kogemustel põhinevades enda rahvusliku identiteedi kui ühe “osa” oma ‘tervikidentiteedist’. Kuid ISA meetod võimaldas leida kinnitust levinud arusaamale, et olenemata igäühe enesekonstrueeritud identiteedist, on noorte abiturientide usk Eesti tulevikku ning Eesti riigi potentsiaali endiselt suur. Ühine usk enda riiki ning ühine pingutus selle nimel on üks olulisemaid tegureid eesti rahvusliku identiteedi säilitamiseks.

Võtmesõnad: migratsioon, õpiränne, tööränne, rahvuslik identiteet, eesti keel, Identiteedi Struktuuri Analüüs

SISSEJUHATUS

Käesolev bakalaureusetöö on kirjutatud teemal “Emigratsiooni mõju eesti rahvuslikule identiteedile”. Inimeste rändamine ei ole uus nähtus, mis on kaasnud tänavapäeva maailma globaliseerumisega, see on alguse saanud koos maailma tekkega. Elanike rändega kaasnevad nii negatiivseid kui positiivseid nähtused, sõltuvalt lähte- ja sihtriigist. Tänapäeva Eesti migratsiooni kulminatsioon leidis aset maailmasõdade vahelisel perioodil ja Teise maailmasõja ajal. Nii lahkusid Eestist tuhanded inimesed parema elu otsingutele Rootsi, Saksamaale, Ameerika Ühendriikidesse, Kanadasse ja teistesse õnnelikumat tulevikku töotavatesse riikidesse. Suur eestlaste emigratsioon toimus ka taasiseseisvumise algusaastatel ja pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga 2004. aastal, mille tulemusena avanes eestlastel võimalus reisida viisata, õppida välisriigis võrdväärselt sihtriigi kodanikega ning eestlastele olid avanenud EL ühise tööturu ukSED. Samaaegselt Euroopa Liitu sisenemisega suurenes ka eestlastele mure suurte raskustega saavutatud sõltumatuse ning eesti keele ja kultuuri edasise arengu püsijäämise suhtes. Kuna vastuolu inimeste suure Eestist lahkumise ja rahvusliku identiteedi kui eestluse ja Eesti riigi olemasolu toetava olulise komponendi püsijäämise vahel on tänapäeva Eestis muutunud väga aktuaalseks sõlmküsimuseks, puudutades eeskätt Eesti riigi jätkusuutlikkust, soovis autor täpsemalt uurida eestlaste emigratsiooni mõju eesti rahvuslikule identiteedile. Võimalik Eesti rahvusliku identiteedi nõrgenemine ei ole seotud üksnes Euroopa Liiduga liitumisele järgnenud väljakutsetega eestluse säilitamisele, kindlasti tuleb vaadelda ka Eestit läbi ülemaailmastumise spektri. Kuigi väidetakse, et globaliseerumine ei ole kaotanud kultuurilist mitmekesisust, on see tekitanud täiendavaid raskusi eeskätt väikerahvaste rahvusliku keele- ja kultuuripärandi kaitsmisel. Uurimisprobleemi vastu ei äratanud autori huvi mitte ainult selle teema aktuaalsus ja tähtsus, vaid ka autori enda viibimine Bologna ülikoolis Erasmuse programmi vahetustudengina. Olnud ühe Bologna ülikooli magistrandi itaalia noorte emigratsiooni käsitleva lõputöö raames

läbiviidud uuringu osaleja, tekkis ka autoril endal soov läbi viia sarnane uurimus, mis käistleks eesti noorte suhtumist Eestiga seotud väljarändesse ja ka väljarändajatesse. Ka autori osalemine kursusel *European Citizenship Training Course* Edinburgh'is, kus arutati rahvusliku identiteedi hääbumisest väikerahvaste seas, tekitas veelgi suuremat huvi uurida rahvuslikku identiteedi olemasolu ja sellega seotud erinevaid aspekte Eestis.

Selles bakalaureusetöös püstitatud uurimusküsimuseks on: Kuidas noored eestlased konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti? Samuti analüüsib autor, milline on noorte hoiak emigratsiooni suhtes. Vastust küsimustele püütakse leida kahe sihtgrupi abil, milleks on Pärnu Koidula Gümnaasiumi abiturientid loodus- ja reaalklassist. Kuna küsitlus viidi läbi kasutades Identiteedi Struktuuri Analüüsi (ISA) metateoreetilist raamistikku, siis autor selgitab, ka vastava metodoloogilise lähenemise võimalusi ja eripärasid identiteediprotsesside uurimisel.

Antud bakalaureusetöö autori eesmärk on leida lahendus uurimusküsimustele ja anda hinnang migratsiooni mõjule ja seotusele eesti rahvuslikule identiteedile.

Bakalaureusetöö on jaotatud kaheks osaks – teoreetiliseks ning empiiriliseks. Esimeseks peatükiks on teoreetiline osa, mis on jaotatud omakorda alapeatükkideks. Esimeses peatükis toob autor välja migratsiooni põhjuseid ning analüüsib Eesti migratsiooni tõuke- ja tõmbetegureid. Selgitab peamiseid töörännet põhjustavaid tegureid analüüsides erinevaid teooriaid. Vaadeldakse, millistel tingimustel valitakse teatud sihtriik ning millised on tööränne valikul mõjutavad tegurid perede ning noorte seas. Analüüsitakse Eesti õpirände põhjused ning selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Viimasena vaadeldakse Eestisse tagasirännet, uuritakse millisel moel ja millistel tingimustel on inimesed nõus Eestisse tagasi pöörduma ning mis remigreerumist hoopiski takistab. Samuti analüüsitakse, millised tegurid võiksid seda soodustada. Teises peatükis käsitletakse rahvusliku identiteedi komponente, selle pikaajalist kujunemist Eestis ning selle olulisemaid hetki. Vaadeldakse eesti keelt kui rahvuslikku identiteedi tähtsat komponenti, tuuakse esile selle olulisust ning selle säilitamise võimalusi riiklikul ning isiklikul tasandil. Töö teises – empiirilises osas – on esitatud probleemipüstitus ja peamised uurimisküsimused. Põhjendatud on ka töös kasutatud uurimismeetodi valikut ja kirjeldatud uurimuse aluseks olevat valimit ning selle moodustamise kriteeriume. Seejärel on välja toodud uurimuse peamised tulemused ning töö viimases osas on esitatud järeldused ning diskussioon.

Töö autor soovib tänada oma juhendajat Tarmo Tuisku, kes aitas väga heade soovitustega töö valmimisele kaasa.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.2 Eestlaste emigratsioon

Emigratsioon ehk väljaränne on kodumaalt mujale ümberasumine (Eesti Entsüklopeedia 2006). Migratsiooni põhjustavateks teguriteks on kas tõmbe- või tõuketegurid. Tõmbetegurid on positiivsed näitajad, mille tõttu soovitakse suunduda sihtriiki, tõuketegurid on aga päritoluriigi negatiivsed näitajad, mis on lahkumispõhjuseks (Lee 1966). Migratsiooniteooriaid eristatakse eelkõige selle alusel, kas need on majandusliku või mittemajandusliku lähenemisega. Majanduslikud teooriad lähtuvad migratsiooni seletamisel eelkõige majanduslikest teguritest, rõhutades majanduslikke motiive, mõjusid ja erinevusi. Mittemajanduslikke migratsiooniteooriaid on välja pakkunud paljud sotsiaalteaduste valdkonnad, mis selgitavad eelkõige migreerumise sotsioloogilisi ja sotsiaal-psühholoogilisi aspekte (Krusell 2013, 129).

1.2.1 Eestlaste tööränne

Neoklassikalise makroteooria järgi on tööpuudus üheks peamiseks põhjuseks, miks inimesed otsustavad välismaale tööle minna (Tarum 2014, 5) Tööjõuturu situatsioon, on peamine rännet põhjustav tegur. Tööjõuliikumist põhjustavad kodu- ja sihtriigi erinevused palkades ning tööjõu pakkumise ja nõudmise osas. (Krusell 2013, 130) Seda kinnitab ka neoklassikaline majandusteooria. Mario Polese, kes on Kanada majandusgeograaf ja linnauuriija seletab lahti pakkumise ja nõudluse skeemi tänapäeva tööturul. Mikro- ja makromajanduse teooria järgi peaks kõik toimima väga hästi. Nimelt väidab see teooria, et tööjõu migratsioon peaks ühtlustama palku ja vähendama regionaalset ebavõrdsust, sest pakkumise vähenemise korral tööjõu hind tõuseb ja nõudluse korral langeb. Seega, kui

inimesed kolivad Eestist välismaale, peaksid Eesti palgad tõusma, kuna tööjõu pakkumine väheneb. (Eesti udest... 2013, 88) Kahjuks pole selline teooria aga Eestis kinnitust leidnud ning eestlaste tööränne aina süveneb. Eesti EL-i liitumisega ning selle tööturu avanemisega eestlastele 2004. a. ning teatud liikmesriikidesse (nt. Soome) 2007.a., kriisieelne majandusbuum ja 2008. aastal alanud majanduskriis on põhjustanud eestlaste suurt emigreerumist. Suurt väljarännet soodustab lisaks ka see, et 2000. aastatel jõudsid peamisse rändeikka suurearvulised 1980. aastate põlvkonnad (Tarum 2014, 4). Siin kohal toob autor Euroopa Liiduga ühinemisega kaasnenud vaba liikumisega seotud EL kodanike õigused, mis on (Vaba Liikumine – ELi kodanikud):

- 1) otsida tööd mõnes muus ELi liikmesriigis
- 2) töötada selles riigis vajamata tööloaba
- 3) elada selles riigis töötamise eesmärgil
- 4) jääda riiki, kus töötati ka pärast selle lõppemist
- 5) saada võrdset kohtlemist asukohariigi kodanikega seoses töö saamise, töötingimuste ning kõigi muude sotsiaalsete hüvede ning maksusoodustustega.

Eesti Statistikaameti uuringud näitavad, et välismaale töötamise siirdumise otsus ei teki äkki, vaid samm-sammult. Eelnevalt otsitakse kindel sihtriik, seejärel võrreldakse tulusid ja kulusid ning analüüsitakse soodustavaid või takistavaid faktoreid ning lõpuks asutakse vastavaid ettevalmistusi tegema. (Krusell 2013, 130) On leitud, et migratsiooni mõjutavaid tegureid on palju, kuid uuringud näitavad, et peamised neist on (Priinits et al 2004, 13):

- 1) sissetulekute lõhe – sissetulekute erinevus päritolu- ja sihtriigis
- 2) ootused – ootused elujärje asjus kodu- ja välismaal
- 3) olukord tööturul – töö leidmise võimalused kodu- ja välismaal
- 4) nõudlus teenuste järele – välisriigi nõudlus teatud teenuse järele
- 5) geograafiline lähedus – sihtriigi kaugus kodumaast
- 6) traditsioonid ja võrgustikud – millised on riigi traditsioonilised väljarände sihtriigid ja kui suur on selle riigi kodanikkond sihtriigis

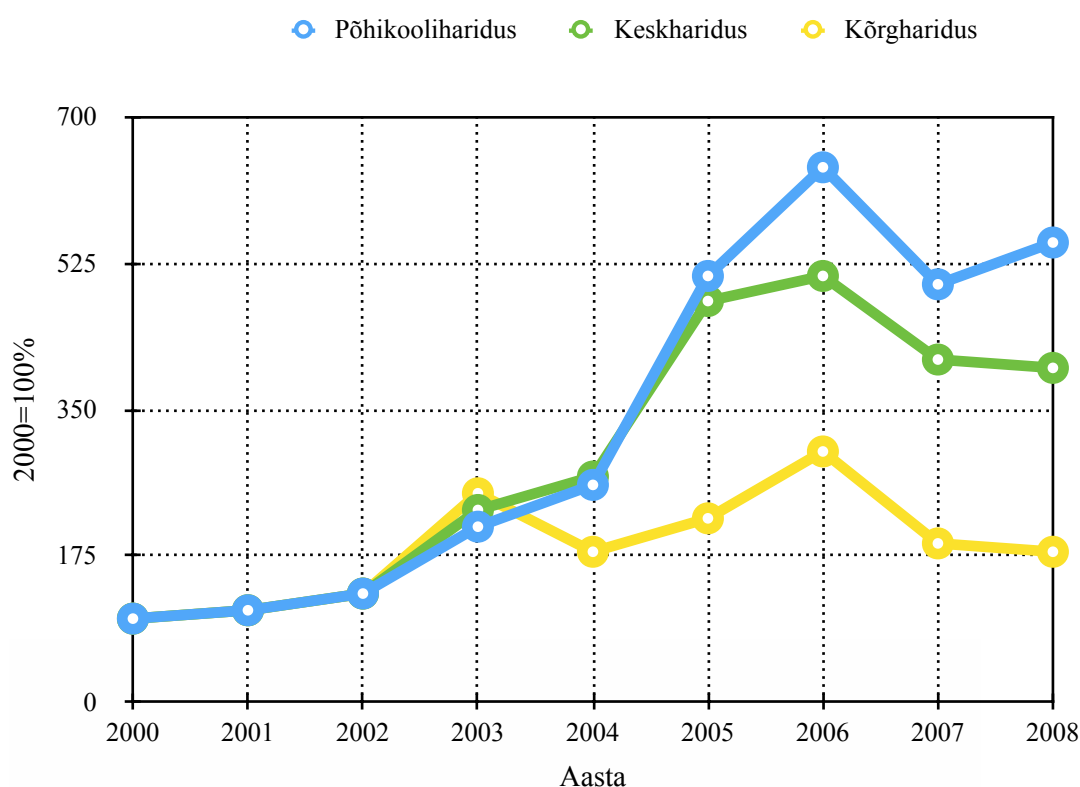
7) etnilised ja poliitilised probleemid – poliitiline stabiilsus kodumaal

8) kultuuri- ja keelebarjäärid – kodu- ja sihtriigi kultuuriline ja keeleline erinevus, keeleõppe võimalused.

Eestlaste peamiseks sihtriigiks on alates 2000. aastat olnud Soome (Tarum 2014, 4), sest selle kaugus kodumaast ei ole suur, keelelis-kultuuriline barjäär on väga väike ning nii võimalused töö leidmiseks kui ka sissetulekud on väga head. Geograafiline lähedus kodumaaga ei ole alatise väljarände puhul oluline, kuid ajutiselt teise riiki tööle minevatele inimestele on see oluline faktor, et säilitada sidemed oma kodumaaga. (Priinits et al 2004, 15) Seega oma mitme positiivse aspekti tõttu on see peamiseks sihtriigiks eriti lastega peredele. Ernst Georg Ravensteini järgi on üheks sotsioloogiliselt seletatavaks migratsiooni reegliks asjaolu, et perekonnad rändavad väiksema tõenäosusega kui noored täiskasvanud (What is Human Migration?), kuna üldjuhul on laste olemasolu takistavaks teguriks. Tööjõurände uue majandusteaduse teooria järgi on aga migratsiooni üheks põhjuseks leibkonna ebapiisav sissetulek elus (Bloom, Stark 2001, 173). Seega, kui sissetulek on ebapiisav, on üks või mitu pereliiget sunnitud otsima paremat tööd välismaal ning eestlaste eelistatuimaks sihtriigiks on Soome. Soome kasuks otsustatakse eelkõige ka seetõttu, et omarahvuslike võrgustike olemasolu sihtriigis annab eestlastele eelised töö leidmisel (Priinits et al 2004, 15). Selle tulemusena on Soomest viimasel ajal saanud suurima Eesti kogukonnaga riik maailmas (Tarum 2014, 5). Sihtkohtadeks ei ole ainult Soome vaid ka mitmed teised Skandinaavia riigid, Suurbritannia, Saksamaa ja Ameerika Ühendriigid. Kuid, mida kaugem on sihtriik päritolumaast, seda suurema tõenäosusega emigreeruvad sinna nooremad inimesed, kes on tööturul mobiilsemad ning kellel pole väljarändamist takistavaid tegureid nagu pere ja lapsed. Välismaal töötamise tõukejõuks on ennekõike majanduslikku kasu saamine – suuremad palgad, paremad sotsiaalsed kindlustused ning kõrgem elatustase. Kuid palk ja tööpuudus pole ainukesed tegurid, mis soodustavad väljarännet, nendeks on noorte seas levinud eneseteostuslikud põhjused, kogemus, tunnustus ja maailmaavastamine. Sihtriigis äraelamiseks otsitakse endale hooajaline töö, kas siis teenindussektoris, põllumajanduses või ehitusalal jms. Siinkohal on teatud mõttes tegemist olukorraga, mida selgitab duaalse tööturu teooria: arenenud riigid vajavad madalalt kvalifitseeritud tööjõudu sellistesse ametitesse,

mida kohalik töäjõud ise ei soovi (Jennissen 2007). Eestlaste puhul võib näiteks tuua Soome ehitajad või koristajad, Austraalia farmitöölised ning Hispaania meelelahutussektoris töötavad noored. Sellised töökohti on palju, mida kohalikud teha ei soovi ning mida täidavad eestlastest võõrtöölised. Kasu saavad kõik - nii noored eestlased kui võõramaa tööandjad. Samuti on noortel eesti tudengitel mitmeid erinevaid võimalusi käia suvel välismaal tööl. Kaheks populaarsemaks organisatsiooniks on *StudentTour* ja *SouthWestern*. Esimene programm annab noortele võimaluse siduda omavahel nii tööd kui reisimist - nelja kuu jooksul on noortel võimalus välismaal töötada ja puhata (üldjuhul minnakse California-, Hawaii- või New Yorgi osariiki). *SouthWesterni* programmi kaudu soovivad aga eesti noored end Ameerika Ühendriikides raamatuid müües arendada, distsiplineerida, raha teenida ning tagasi tulles saavad mitmedki müügi-alast tööd. Aastaringelt valmistatakse end ette järgnevas suveks, kuid enda oskustele ja teadmistele soovitakse leida väljund enda kodumaal, mida siin olles edasi rakendada. Viimasel ajal on samuti räägitud ning muret tuntud kvalifitseeritud töäjõu väljarändest (eesti infotehnoloogia või telekommunikatsioonispetsialistid on välismaal eriti kõrgelt hinnatud). Paljud arvavad, et välismaale tööle suunduvate noorte ja haritud inimestega tekib Eestis nn “ajude äravool” ja Eesti marginaliseerumine ning seejärel kujunemine perifeeriaks. Samuti ollakse arvamusel, et need, kes lähevad, ei tule enam tagasi, kuid tegelikult on sageli välismaal töötamine ajutise iseloomuga ja seega ei tasu välismaal töötavaid pidada riigist alaliselt väljarännanuteks (Tarum 2014, 8). Eesti riigi seisukohast oleks igati soovitatav, et teatud aja jooksul tulla tagasi ning suurema kogemuste pagasiga, mida Eestis rakendada. Siinkohal võib järeldada, et ajutine väljaränne on eeskätt teadmiste ja kogemuste parandamine, alaline väljaränne tähendab aga inimkapitali kaotust. Arengumaade puhul on leitud, et kui haridussüsteem ja tööturu areng ei ole kooskõlas ehk kui kõrgharidusega spetsialistide väljalase ületab nende töökohtade pakkumise, siis suurendab see “ajude äravoolu” riigist. Sel juhul on riigil tegemist ressursside raiskamisega. (Bertrand 1995) Ajutine väljaränne on päritoluriigile positiivne vaid siis kui inimene, kes on välismaal õppinud ning töötanud, rakendab oma teadmisi ning oskusi Eestis. (Priinits et al 2004, 18). Muidugi on haritud inimese alaline väljaränne riigile suurema kaotusega kui madalama haridusega inimese oma, kuid kuna kõrgema haridusega inimestel on riigisiselt rohkem töövõimalusi, siis rändavadki just enamasti madalama haridustasemega

inimesed. Kui Eesti liitus Euroopa Liiduga, siis madalama haridusega inimeste väljaränne suurenes väga kiiresti, sest inimestel tekkisid suuremad võimalused tööturul. Eesti puhul rakendus duaalse tööturu teooria, kus arenenud riigid vajasisid madalalt kvalifitseeritud tööjõudu. Seda on kinnitanud ka rändestatistika andmed, mille kohaselt on kõrgharidusega inimeste väljaränne suurenenud just pärast 2004. aastat (Tarum 2014, 17) Samuti on Anniste ja teiste autorite (Anniste et al 2012) uurimuses *Emigration after EU Enlargement: Was There a Brain Drain Effect in the Case of Estonia?* selgunud, et Eestis pole märkimisväärset “ajude äravoolu” toimunud alates Euroopa Liiduga liitumisest saati. Siiski tuleb tunnistada, et kuigi arvuliselt on läbi aastate kõrgharidusega lahkujad moodustanud vaid umbes neljandiku, oleks nende panus Eesti majandusse ja ühiskonna teistesse valdkondadesse lisaväärtuse loomise mõttes olnud suurem võrreldes arvukama madalama haridustasemega lahkujate poolt oodatud loodava väärtuse kogusummaga.

Joonis 1. Eesti emigrantide haridusastme erinevused vahemikus 2000-2008.

Allikas: (Anniste et al 2012)

Nagu jooniselt 1. on näha - kõrgharidusega inimeste väljaränne on tunduvalt väiksem kui madalama haridusega inimeste puhul. Senikaua, kuni Eesti palgad ei ole võrdväärsed Euroopa omadega, püsib jätkuvalt madalama kvalifikatsiooniga töötajate suur soov välismaale tööle minna ning seda saab vaid reguleerida riik ise (Tarum 2014, 5). Lisaks on palju neid, kes otsustavad välismaale alatiseks elama jääda, kuid tuleb tunnistada, et see on tänapäeval paratamatu nähtus.

1.2.2 Eestlaste õpiränne

Haridus on läbi aegade olnud üheks edu tagatiseks, sest inimene õpib sünnist surmani ja tung uutele teadmistele on alati olnud inimloomusele omane. Haridus arendab indiviidi tolerantsust ja austust erinevate rahvaste vastu ning edendab nende omavahelist mõistmist kultuurilisel tasandil, samuti on haritud inimesed rahulolevamad oma eluga ning tulevad tööturul paremini toime. Riigile on haridus oluline kahest aspektist – esiteks majanduslik aspekt, mille kohaselt on hea haridus riigi majandusliku konkurentsivõime ja kestlikkuse võti. Teiseks, hariduse poliitiliseks ja kultuuriliseks ülesandeks on suurendada sotsiaalset sidusust. Mõlemad hariduse funktsioonid on vastastikku seotud, kuna kaasaegne majandus ja demokraatia eeldavad sotsiaalseid inimesi, kes suudavad igas olukorras kohaneda, integreeruda erinevate kultuuridega ning olla aktiivsed avaliku elu kodanikud. (Toots, Lauri 2013, 27) Tänapäeva eesti noored on välismaa enesearendamise võimalustest väga teadlikud ning juba gümnaasiumiõpingute ajal teevad paljud otsuse, et omandavad kõrghariduse välismaal. Põhjusteks on nii Eesti poolsed tõuketegurid kui ka sihtriigi tõmbetegurid. Tõuketeguriteks on Eestis olev onupojapoliitika, kus tutvuste puuduses on raske heale töökohale saada või üldse midagi saavutada, samuti on raske käia koolis ning tööl samaaegselt ja puudujääke esineb ka õppelaenusüsteemis (Eesti udest...2013, 25) Samuti on suureks tõuketeguriks, miks noored lahkuvad välismaale õppima ning tööle see, et enda andekusest ja headusest ei ole võimalik teada anda kedagi tundmata, samuti on raske enda kvalifikatsioonile või erialast töökohta leida, sest seda kas pole olemas või korraldatakse avalikke konkursse välja vaid siis, kui on olemas vastav hea kandidaat. (2013, 95) Sihtriigi tõmbeteguriteks on hea õppelaenu süsteem, kvaliteetsem ning tunnustatum ülikool,

kogemused, tutvused, keeleoskuste parandamine ning õppija kui indiviidi tunnustamine. Parema hariduse saamiseks minnakse peamiselt Suurbritanniasse, Taani, Austriasse, Soome ja Saksamaale, populaarsed kohad on ka Hiina, Jaapan ja Ameerika Ühendriigid. (Ibid.) Mida kvaliteetsem haridus, seda paremad on tööturul avanevad võimalused – inimkapitali teooria väidab, et investeeringud haridusse tõstavad töötaja tootlikkust ja seega toovad kaasa ka palgatõusu (Becker 1964). Inimesel, kes on omandanud hariduse või käinud end täiendamas välismaal, on suur tõenäosus saada hea töökoht, sest selliseid inimesi tunnustatakse kui suurt lisaväärtust. Euroopas on üliõpilased juba kaua aega rännanud ühest ülikoolist teise. (Eesti uustest...2013, 104) Kuid Euroopa Liidu piiride avanemisega suurenes veelgi üliõpilaste mobiilsus ja tekkis võimalus õppida erinevate programmide kaudu Euroopa Liidu ülikoolides, suvekoolides, läbida erialaseid praktikaid samuti osaleda kultuuri- ja noortevahetuse programmides ning koolitustel jms. Võimalused enesearendamiseks on alates 2004. aasta maist suurenenud tohtul hulgal ning mitmeid programme ja koolitusi toetab Euroopa Liit. Samuti on ka teadlastele loodud mobiilsuse programmid ja mitmetesse ülikoolidesse on võimalus kandideerida vakantsetele kohtadele. (Ibid.) Kõige tuntum üliõpilaspõhine programm on kuuekuuline tudengite vahetusprogramm Erasmus, kuhu suundutakse eelkõige kogemuste, tutvuste ja maailmaavastamise pärast. Erasmusi populaarsemateks sihtkohtadeks on Lõuna-Euroopa riigid, kuhu suundutakse üldjuhul sooja kliima tõttu. Nii nagu töörandega, ei teki ka välismaal õppimise otsus äkki, enne uuritakse põhjalikult sihtriigi õppemaksu võimalusi, õppelaenu tingimusi, tutvutakse elamuturu võimalustega ning soovi korral otsitakse ka töökoht. Pikk ning keeruline protsess, mis aga pikemas perspektiivis tasub end ära. Kui üliõpilased tulevad Eestisse tööle tagasi siis sellised enesearendamise investeeringud on kasulikud ühiskonnale tervikuna, kuna soodustavad majanduse arengut – noored tulevad tagasi ning rakendavad välismaal saadud kogemusi ning teadmisi kodumaal. Statistika on näidanud, et mida hiljem ära minnakse seda suurema tõenäosusega tullakse ka tagasi aga mida nooremalt seda kergem on kohaneda ning suurema tõenäosusega jäädakse välismaale. (Masso 2012, 40). Mitmed rahvastikuteadlased on jõudnud ühisele arvamusele, et rahvastiku areng on jõudnud uude ajajärku, kus on levima hakanud nn mobiilsuse paradigma. See tähendab seda, et tänapäeval kaasneva integratsiooni ja globaliseerumisega on enam kui loomulik õppimine või töötamine väljaspool koduriiki. (Tarum 2014, 5)

1.2.3 Eestlaste remigratsioon

Viimastel aastatel on koos emigreerumisega sagenenud ka eestlaste tagasiränne ehk remigratsioon. Statistikaameti 2013.a. andmetel on viimastel aastatel pöördunud Eestisse tagasi 30-40% väljarännanud Eesti kodanikest, kes on nii Eestis sündinud inimesed kui ka nende välismaal sündinud lapsed. (Tarum 2014, 4) Rändega seotud analüüsid näitavad, et kodumaale tagasi saabujate taust võib olla väga erinev: esimese kategooria moodustavad need, kes pole siin kunagi käinud ning on sündinud välismaal, kuid kelle juured on Eestist pärit, teised aga on need, kes läksid ajutiselt, aga jäid kauaks ning viimasena on need, kes läksid välismaale hariduse või töökoha pärast ning tulid ikkagi tagasi. (Eesti udest...2013, 14-15) Kui me vaatame esimest tagasipöördujate gruppi siis nendeks on enamuse Teise maailmasõja ajal emigreerunud eestlaste ning poliitiliste pagulaste lapsed, kes pöörduvad tagasi Rootsist, Saksamaalt, Kanadast, Ameerika Ühendriikidest ning isegi Austraaliast. Teise gruppi kuuluvad pärast Eesti taasiseseisvumist 1991. aastal lahkunud eestlased, kes on juba tagasi tulnud ja need, kes veel ei ole jõudnud. Siia rühma lisanduvad enamuse eestlased, kes lähevad Soome või mujale ajutiselt tööle, kuid jäävad sinna planeeritust kauem ning lisaks ka välismaale lahkuvad eesti noored, kes lahkuvad õppima ning maailma avastama paariks kuuks, kuid lõpuks jäävad sihtriiki aastateks. Viimase gruppi kuuluvad enamuse noored inimesed, kes lahkuvad lühiajalise töökogemuse saamisel ning enda arendamise huvides ja tulevad tagasi planeeritud ajal.

“Talendid koju” programmi käivitas 2010. aasta oktoobris Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. Selle projekti eesmärk on eestimaiste tööandjatega kokku viia andekaid noori, kes on läinud välismaale õppima või tööle. Mitmeid aastaid on räägitud eestlaste “ajude väljavoolust” ning selle negatiivsest mõjust meie riigi majandusele, kuid siiani on selle peatamiseks vähe ette võetud. Projekti jooksul loodi nelja noore kodaniku initsiatiivil ning ettevõtmisel internetiportaal, kus ettevõtjad ning välismaal elavad eestlased kohtuvad, et ühelt poolt pakkuda ning teiselt poolt leida võimalusi, et välismaal omandatud teadmisi ja kogemusi rakendada koos eestimaiste tööandjatega kodumaal või piiri taga. (Talendid Koju) Sellised projektid annavad märku, et välismaal töötavad, õppivad ning elavad eestlased on alati kodumaale tagasi oodatud. Samuti on tähelepanuväärne, et internetiportaalis

Facebook on eestlased ise loonud mitu kogukonna gruppi vastavalt sihtriigile, mille eesmärk on koguda kokku kõik välismaal elavad eestlased, et kaasata iga eestlase arvamusi. Vahetatakse muljeid tähtsate tähtpäevade tähistamisel (Vabariigi aastapäev), arutatakse emakeele säilitamise üle ning avaldatakse arvamusi eesti avaliku elu üle, samuti korraldatakse küsitlusi, millal keegi kavatseb koju naasta. Sellised ettevõtmised suurendavad ühtsustunnet ning eestlaste enda väärtusi.

Kõik väljarännanud siiski tagasi ei tule ning seda kindlasti mitmetel erinevatel põhjustel. EV president hr. Ilvese arvates peavad eestlased lahti saama kahest mõtteviisist, pateetikast ja vulgaarsest materialismist. Esimese all mõeldakse hirmu oma kodumaa reetmise ees ning, et kodumaale naasmine on kohustuslik. Vulgaarse materialismi all mõeldakse seda, et kodumaale tagasitulemist hakatakse alles kaaluma siis kui meie riigi palgad, sotsiaalsed tagatised, elukvaliteet jms on võrdväärne sihtriigiga, kust tullakse. (Eesti udest...2013, 15) Pateetika all kannatavad just need eestlased, kes on lahkunud siit taasiseseisvumise eel ning selle generatsiooni lapsed, kes lahkusid siit teise maailmasõja ajal, samuti tunnetavad hirmu ka osad üliõpilased ning noored, kes otsustasid omandada oma hariduse välismaal või saada välismaist töökogemust ning soovivad kodumaale tagasi tulla. Kardetakse diskrimineerimist, halvaks panevast suhtumist, “miks sa üldse tagasi tulid” tüüpi küsimusi - see kõik mõjutab inimeste psüühikat juba enne kui nad on üldse tagasi jõudnud tulla ning takistab neid selle sammu tegemist. Vulgaarse materialismi all kannatavad inimesed pöörduvad teadlaste sõnul lõpuks siiski kodumaale tagasi. Kodumaa muutub uuesti atraktiivseks teatud SKT tasemest ja sissetuleku suurusest, seda isegi siis kui see tähendab elatustaseme olulist langust. Mittemateriaalsed väärtused nagu sõbrad, kodu, toit, kultuur, keel jms muutub palju olulisemaks kui materiaalsed väärtused. (Ibid.)

Eestisse tagasitulekut saab muuta sujuvamaks mitte ainult elatustaseme tõusuga vaid kujundades positiivseid väärtushoiakuid ja vabanedes negatiivsetest mentaliteetidest ning eelarvamustest. Akadeemik Jaak Vilo on seisukohal, et eestlaste tagasipöördumist soodustaks riigi nõudlikkus enda suhtes ning hoolitsemine selle eest, et ta teeniks oma rahvast mitte vastupidi. (Eesti udest... 2013, 111) Eestlastel tuleb õppida kokku hoidma, tunnustama ning märkama neid talente, kes on meie endi kodumaal ning ootama avasüli neid, kes soovivad tagasi tulla (Ibid., 95). Emeriitprofessor Ene-Margit Tiidu arvates tuleb oodata kõiki

töötajaid ja ka neid kes on loonud pere teisest rassist inimesega ning seega tuleb õppida sulanduma erinevate rahvustega (Ibid., 103). Peab üheskoos pingutama hea elu- ning töökeskkonna loomisel nii, et Eestis oleks kõigil hea elada (Ibid., 109).

1.3 Eesti rahvuslik identiteet

On olemas mina-identiteet ja meie-identiteet, selles töös võtab autor uurimusobjektiks kollektiivse identiteedi. Antud töös käsitletakse terminit 'rahvuslik identiteet' alati riikliku identiteedi tähenduses.

Rahvus ja rahvuslik identiteet on kompleksed konstruktid, mis koosnevad mitmetest omavahel seotud komponentidest. Rahvus on ideeliselt segu kahest kontseptsioonist, esimene on kodanlik ja territoriaalne, teine etniline ja genealoogiline. Rahvus on kogukond, kellel on ühised müüdid ja mälestused nii nagu etnilise koosseisu puhulgi. Samuti on see ka territoriaalne kogukond, kuid rahvuse puhul on territoorium füüsiline ja tegelik (rahvus omab territooriumit) aga etnilises kogukonnas on territoorium ajalooline ja sümboolne. Etnilistel kogukondadel pole mitmeid rahvuse tunnuseid – nad ei pea olema “enda” kodumaa residendid, kõikidel liikmetel ei pea olema ühised seaduslikud õigused ning kohustused ja neil ei pea ega ole ühine massikultuur. Rahvusest aga ei saa rääkida, kui ei eksisteeri ühiseid müüte ja mälestusi ühisest kodumaast, seega rahvus vajab oma kujundamiseks etnilisi “elemente”. (Smith 1991) Prantsuse ajaloolane Ernest Renan on öelnud, et rahvus moodustub mitte ühise keele, geograafiliste piiride, religiooni, rassi või huvide kaudu. Nad on kõik kahtlemata tähtsad sideme tekkeks inimeste vahel kuigi rahvus tähendab Ernest Renani jaoks ühist hinge, mis koosneb kahest elemendist. Esimene on pärand mineviku mäletustest teine olevikus esinev soov üheskoos elada ning säilitada oma minevikupärandit (Renan 2011, 3-18).

Rahvusliku identiteedi tunnetus võimaldab määratleda indiviidi kohta maailmas. Just jagatud, unikaalse kultuuri kaudu on indiviidil võimalik teada “kes ta on”. Identiteedi küsimustes vastanduvad kaks suurt kontseptsiooni – subjektiivsed kriteeriumid (milleks on näiteks kodaniku vaba valik ning üksikisiku õigused) ning objektiivsed kriteeriumid (milleks

on näiteks keel ja kultuur). (Eesti identiteet ja iseseisvus 2001, 13). Rahvusliku identiteedil on kolm dimensiooni. Esimene on kuuluvustunne ja identifitseerimine. Kuuluvus ehk identiteet esineb erinevates vormides. Patrioot tunnetab ühtekuuluvust territooriumiga. Kodanik “kuulub” rahvusesse omades õiguseid ja kohustusi. Teiseks rahvusliku identiteedi dimensiooniks on unikaalsus. Kui olla eestlane, siis see tähendab jagada seisukohta, et Eestil on teatav ainulaadne omadus, mis eristab selle kodanikke teistest rahvustest (näiteks erakordne emakeel). Teine omadus, millega tõstetakse esile oma ainulaadsust on ajalugu ning selle kaunistamine ja arendamine. Eestlaste ajalooline ainulaadsus on tõesti meid eristav – alati ohustatud rahvana oleme jõudnud siia, kus me praegu oleme. Kolmas dimensioon on demarkatsiooniliin, mis eraldab välise maailma. See on piir, mis on määratud sõlmitud lepingute alusel või vaherahu sõlminud vägede vahel. Kuid demarkatsioon on sageli omastanud vaenuliku vormi. A. Triandafyllidou on võtnud kasutusele mõiste “olulised teised” (*significant others*), mis peab silmas riike või rahvusi, kes, vaatamata nende vaenulikule või inspireerivale mõjule, on mänginud tähtsat osa rahvusliku identiteedi kujunemisel. (Pedersen 2008, 15) Nii on üsna ilmne, et Venemaa on Eesti jaoks mänginud “arvestatava teise rolli”.

Rahvuslikku identiteeti vaatleb ja analüüsib Pedersen nelja teooria vaatepunktist. Need teooriad on etnokulturalism, materialistlik teooria, sotsiaalkonstruktivistlik teooria ning vabariiklik teooria. (Pedersen 2008, 8) Käesolevas töös käsitleb autor rahvuslikku identiteeti sotsiaalkonstruktivistlikust (Berger, Luckmann 1966) vaatenurgast, millest lähtudes on identiteet sotsiaalselt konstrueeritud, mistõttu sotsiaalkonstruktivism käsitleb identiteeti ja sotsiaalset tõmmet muutuvana. Identiteet on subjektiivne mõiste, mida objektiivselt on raske defineerida. Samas rõhutab näiteks Peter Weinreich, et identiteet ei ole mingi teatav kindel samastumine, sest indiviidi identiteet ei ole imikueas, teismelisena ega ka täiskasvanuna sama, ning see, kuidas inimene tajub oma identiteeti nii nagu see oli minevikus või saab olema tulevikus, omab olulist rolli tema identiteedi kujunemises (Weinreich 2003, 26). Konstruktivistina on Weinreich seisukohal, et igal inimesel on mitmeid ‘identiteete’, need kõik ‘identiteedid’ kokku moodustavad tervikuna tema mina-kontseptsiooni. Identiteedi uurimisel on vajalik kõiki ‘identiteedi’ osi eraldi vaadelda ning järeldusi saab teha vaid identiteedist kui tervikust. Seetõttu ei saa näiteks etnilist ega ka rahvuslikku identiteeti

käsitleda iseseisvalt ilma inimese soolist identiteeti arvestamata (näiteks erineb islamiusulise naise etniline identiteet islamiusulise mehe etnilisest identiteedist). Seevastu Smith selgitab, et rahvuslik identiteet on väga erinev teistest identiteetidest, see on kõikidest kollektiivsetest identiteetidest, mida inimesed täna jagavad kõige fundamentaalsem ning kaasaarvatavam. Rahvuslik identiteet on abstraktne ja multidimensionaalne konstruktsioon, mis on välja kujunenud ajaloo jooksul, läbi ühise kultuurilise ning poliitilise arengu, keele, väärtuste ja mälestuste. (Smith 1991, 143-144).

Smithi (1991, 14) arvates, on rahvusliku identiteeti põhilised komponendid:

- ajalooline territoorium või kodumaa
- ühised müüdid ja ajaloolised mälestused
- ühine-massikultuur
- kõikidel liikmetel on ühised seaduslikud õigused ning kohustused
- ühine majandussüsteem ja liikmete liikumisvabadus

David Miller on samuti arvamisel, et rahvuslikku identiteeti eristavad teistest üksik- või ühisidentiteetidest ühised uskumused, ajaloolised mälestused, ühine geograafiline piirkond, ühiste otsuste vastuvõtmine ning eesmärkide saavutamine. Eelpool juba mainitud subjektiivsete kriteeriumite paremaid teoreetikuid Ernest Renan on ka öelnud, et ühised ajaloolised tragöödiad ühendavad rahvast rohkem kui ühised ajaloolised võidud (Miller 2000, 28-29). Eesti rahva ajalooliste kaotuste ning okupatsioonide tulemusteks oli rahva ühine püüdlus omariikluse saavutamiseks, see oli rahva ühine soov elada koos.

Toomas Hendrik Ilves on öelnud, et identiteet on geneetiline või omandatav. USAs on rahvuslik identiteet omandatav ning sünnipärast ei eksisteeri, sest kõik kes räägivad inglise keelt, omandanud riigi liberaalseid põhitõdesid ning elavad Ameerika Ühendriikides on ameeriklased. Euroopas eksisteerib aga sünnipärane rahvuslik identiteet, sest Euroopas on veri olnud ajalooliselt olulisem. (Masso 2012, 112) Nii Toomas Hendrik Ilves kui ka Lennart Meri on olnud ühisel arvamisel, et identiteet ei saa olla geneetiline, identiteedi loob keele, kultuuri ja keskkonnasurve vastastikune koosmõju. (Mötteline Euroopa 2003, 113) David Miller on arvamisel, et rahvuslikul identiteedi puhul on tähtis, et need inimesed kes moodustavad ühise rahvuse peavad tundma, et nad jagavad ühist tunnet, mis eristaks neid

teistest rahvustest. Selline tunnus ei ole geneetiline, see on kultuurilise iseloomuga jagatud ühine väärtus. (Miller 2000, 30) Rahvuslik identiteet paneb ühe rahvuse liikmeid uskuma, et nad jagavad ühiseid tunnuseid ning, et need eristavadki neid teistest rahvustest. (Ideology and National Identity in Post-Communist Foreign Policies 2004, 13). See kinnitab taas, et rahvuslik identiteet kui selline tervikuna on konstrueeritud, kuid samas peab tunnustama, et lisaks ka iga indiviidi puhul on tema rahvuslik identiteet see tema endapoolne enesekonstruksiooni osa tema enda tervikidentiteedist (Weinreich 2003, 21). Eesti puhul võib väita, et enamasti nii etnilise kui ka rahvusliku identiteedi olulisemaks teistest rahvustest eristavaks komponendiks on eesti keel, mille oskust võib lugeda pea iga eestlase puhul tema identiteedi tähtsamaiks mõõtmeks (dimensiooniks).

1.3.1 Eestlaste rahvusliku identiteedi kujunemine ajaloost

“...nõnda on elu kiik: ükskord - kui terve mõte - ükskord on Eesti riik”
Juhan Liiv

Eestlased on olnud korduvalt rõhutatud ja kadumisohtu asetatud rahvas (Eesti iseseisvus...2003, 241). Rahvusliku identiteedi kujunemine on olnud pikk protsess, mis on kujunenud tsükliliselt. Lennart Meri ütles 1999.aastal, et “Igal rahval on võimalus, vajadus ja kohustus enesemääramise järele. Iga rahva ülimaks eneseteostuseks on riikliku iseseisvuse kehtestamine.” (Mõtteline Euroopa 2003, 112) Eestlased on ajaloo vältel olnud pikka aega talupojad ning erinevalt suurrahvastest – nagu itaallased või prantslased – ei ole olnud eestlastel tugevat kodanlust (2003, 127). Eesti rahvusliku identiteedi kujunemise alguseks võib pidada rahvuslikku liikumist, mille eesmärgiks oli rahvuse ning eliitkultuuri väljaarendamine, emakeelse hariduse edendamine ja soodsate poliitiliste tingimuste loomine. (Eesti iseseisvus...2003, 94) Rahvusliku ärkamise ajal tõusid esile poeedid, muusikud, kirjanikud, kes kõik ülistasid emakeelt ning isamaad. Ühtlustus kirjakeel, levisid eestikeelsed raamatud ja ajalehed, organiseeriti suurüritusi, mis tugevdasid eneseteadvust ning kujunes rahvuslik haritlaskond. Thomas Pedersen on öelnud, et kultuuriinimesed annavad inspiratsiooni ning jõudu, nad on teistele eeskujuks ning nad võivad esile kutsuda rahvaliidumisi, hoiakuid ja käitumist. (Pedersen 2008, 11) Kui Fr. R. Faehlmann ja Fr. R.

Kreutzwald andsid eesti rahvale «Kalevipoja», siis see tõstis eestlaste eneseteadvust ja innustas neid võitluses vaenlaste vastu. (Vääri 2002) Kui J. V. Jannsen andis «Perno Postimehe» esimeses teretamises eestlastele eestikeelses kirjasõnas tagasi nende nime “Terre armas Eesti rahwas” (Ibid.) siis see tuletas neile meelde unarusse jäänud eesti rahvusluse. Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt ning Carl Robert Jakobson – olid rahvusliku ärkamise eestvedajateks. Poetessi, Lydia Koidula, luule kaudu sai eestlastele omaseks isamaa kui rahvuse sümbol (Eesti iseseisvus...2003, 97), ning alates 1860. aastast hakati end teadvustama eestlasena (Mötteline Euroopa 2003, 130).

19. sajandi teisel poolel muutusid talupojad oma maa peremeesteks ning Eesti alast kujunes Vene riigi arenenuim tööstuspiirkond, samal ajal toimus ka linnade eestistumine. 1905. aasta revolutsioon äratas rahva poliitilisele elule - hakati looma erakondi, esile kerkisid eestlastest poliitikud ning tõusis eestlaste osatähtsus maa-ja linnaomavalitsustes. XX sajandi alguseks oli eesti talupojaühiskonnast saanud modernne ühiskond (Eesti iseseisvus...2003, 106) ning Eesti rahvusriigi tekkeks olid olemas kõik eeldused - kultuurilised, majanduslikud ja poliitilised. Suurteks eeldusteks oli ka suurriikide jõuvahekorras toimunud muutused ja idealistliku mõtteviisi võidukäik vahetult pärast I maailmasõda (Ibid., 112). Eestlasted said esmakordselt üheskoos tunda riikliku iseseisvumine ülimat eneseteostust, kuid kahjuks vaid lühikest aega.

Nõukogude Liidu okupatsiooni aastad oli eestlaste rahvusliku identiteedi kujunemisel väga olulised, sest eestlaste tänane identiteet kujuneski just välja Nõukogude Liidus “kollektiivse vastupanu identiteedina” (Mötteline Euroopa 2003, 141). Nii arvab ka Jaan Kaplinski, kes on öelnud, et Eesti Vabariigi ajal ei saanudki eesti identiteet välja kujuneda, kuid nõukogude ajal rahva opositsioonilised jooned said uut hoogu juurde (Eesti iseseisvus ja identiteet 2003, 160). Suure osa haritlaskonna pagemine välismaale ja kodumaale jäänud haritlaskonna langemine ideoloogilise terrori ohvriks ning ohutunde teravnemine, et rahvuskultuur on määratud hääbumisele, põhjustasid süvenevat rahulolematust ühiskonnas. Seetõttu võib nüüd tagantjäreli pidada vältimatuks, et kujunes välja “Uus ärkamisaeg”. Seda kõike oleks olnud võimatu teostada kui kontrolli alt poleks hakanud vabanema ajakirjandus, kus oli võimalik rahvuslikku identiteeti ja sõltumatust käsitlevaid kirjutisi avaldada. Näiteks Mati Hindi artiklid eesti keele kaitseks tekitasid eestlaste rahvustunde märgatavat kasvu.

(Eesti iseseisvus ja identiteet 2003, 225) Eestis kujunes 1980. aastate lõpus ainulaadne mudel rahvusliku identiteedi taastamiseks, selleks oli kodanike komiteede liikumise poolt läbi viidud kodanike registreerimine, mis kujunes ainulaadseks ja jõuliseks rahvahääletuseks täielikult sõltumatu Eesti rahvusriigi taastamise poolt. (Ibid., 240) 1991. aastal oli Eesti iseseisvus taastatud, üheskoos üles ehitati Eesti riik ning suurimaks eesmärgiks võeti eesti rahvuse ja kultuuri säilitamise läbi aegade. (Ibid., 241)

Pärast Eesti Vabariigi liitumist Euroopa Liiduga on palju arutatud ning muret tuntud selle üle, et Eesti rahvuslik identiteet on täna jälle kadumas ning asendamas end Euroopa identiteediga. Kuid mis on Euroopa identiteet? Kas kõigil 28 liikmesriigil on ühine ajalugu, kultuur, keel? Ei ole, seega see on alusetu mure. Näiteks Soomes tugevnesid oma eripärase rahvuslikku identiteedi otsingud just pärast maa ühinemist Euroopa Liiduga (Talts, Kirch 1998, 109). Jah, me kuulume Euroopa Liitu ning see on toonud meile kaasa ühised poliitilised institutsioonid ja poliitilise normatiivse integratsiooni (Mõtteline Euroopa 2003, 162), kuid see ei tähenda, et me oleme euroopa kodanikud, isegi suurrahvad nimetavad end siiski kodumaa kodanikeks. Tõesti, me kuulume liitu ning me oleme selle osa kuid see kõik on tänapäeva integreeruva ühiskonna loomulik nähtus: inimesed, majandus ja poliitika - kõik on tänapäeval omavahel seotud. Eestlastele jääb alaliseks meie emakeel, meie traditsioonid, ühine ajalugu, ühine mäletus võidetud vabadusest - see ongi meie riigi rahvuslik identiteet, meid ühendav jõud ning usk.

Jah, paljud eestlased tunnevad muret, et meid jääb aina vähemaks ning nii võib meie rahvuslik identiteet nõrgeneda, kuid välismaal viibimine ning elamine ei oma tähtsust, kui vanemad jätkavad eesti kultuuri pärandamist oma lastele. New Jersey osariigis asuva Lakewoodi linna eestlaskonna etnilist identiteeti uurinud Ann Walko leidis, et välismaal sündinud noortel on sama tugev eesti rahvustunne kui nende vanematelgi ja et nad arvestavad suuresti oma isikliku elu korraldamisega eesti rahvusrühmaga. Eesti identiteeti ühelt põlvkonnalt teisele edasikandmine sõltub koduse kasvatus ja keele kaudu, mida toetavad eesti sõbrad, tuttavad, eestikeelne kool ja seltsielu. Osalemine rahvuslikus seltsielus täiendab vanemate püüdu parandada lastele rahvuslikku identiteeti. (Eesti iseseisvus ja identiteet 2003, 182) Goethe on kasutanud sellist väljendit nagu "valiv sarnasus", mis tähendab et inimene võib olla sündinud ühel rahvusterritooriumil, kuid oma elu vältel on inimesel kujunenud

tugevad intellektuaalsed ja kultuurilised sidemed (*attachment*) mingi teise või teiste rahvusega. Mobiilsus ja immigratsioon on osa sellest nähtusest, kuid on selline nähtus nagu kauguse kogukond (*community of distance*), kus inimene elab näiteks Ameerika Ühendriikides, kuid peab end osaks Euroopa (Eesti) kultuuriperekonnast.

Marika Kirch on samuti öelnud, et me peame endale ning oma lastele selgeks tegema, milleks meile Eesti riiki vaja on, me peame looma eesti keeles nii nagu seda on teinud eelnevad põlvkonnad ning õppima väärtustama eestlust ja kui me seda ei tee, ei tee seda meie eest keegi teine. Nii säilib eesti keel ja rahvuslik identiteet, mõlemad toetavad üksteise arengut ning mõlemad on vajalikud kummagi säilitamiseks. (Mötteline Euroopa 2003, 164)

1.3.2 Eesti keel kui identiteedi komponent

Ühtse keele kujunemine on olnud pikk ja keeruline protsess ning meie keelelist arengut on mõjutanud erinevate riikide okupatsioonid. Rahvuskeelest saab rääkida rahvustunde kujunemisest saati 19. sajandi keskel alanud ärkamisajal (Vääri 2002). See oli see aeg kui tõusid esile esimesed rahvuslikud poeedid ja kirjanikud, kes kõik ülistasid oma emakeelt. Mitmed maakoolmeistrid kandsid eesti kirjakeelt mitmeid aastaid õpetades lastele eesti keeles lugemist ja kirjutamist. (Ibid.) 1818. aastal ülistas Kristjan Jaak Peterson meie keelt oodis “Kuu” (Ibid.), ning kui 1857. aastal Johann Voldemar Jannsen asutas Pärnus eesti keelse lehe “Perno Postimees”, sai sellega alguse eesti uueaegne kirjandus (Eesti iseseisvus... 2003, 95). Koos eestikeelse kirjasõna rohkenemisega ja esimeste rahvuslike poetide esile tõusuga sai rahvuse oluliseks sümboliks keel, emakeel. (Ibid.)

Toomas Hendrik Ilves on öelnud: “Eesti identiteet on sügavalt keeleline: sa oled eestlane, kui sa räägid eesti keelt. Keel on meie usk ja meie ideoloogia ja see on ka see, mis defineerib eestlast.” (Masso 2012, 111) Üks ühine keel pärandab edasi meie kultuuri, meie ajalugu ning meie tuleviku visioone, ühtne keel tekitab ühtsustunde.

Lennart Meri pidas 1999. aastal 23. märtsil Pariisis Pavillon Royale’is “Aasta eurooplase” auhinna vastuvõtmisel kõne, kus ta kommenteeris tema põlvkonna ning temast nooremate muret, kas nad jäävad viimaseks põlvkonnaks, kes Eestis eesti keelt kõnelevad. (Mötteline Euroopa 2003, 109) Samuti on viimasel ajal Eesti meedias käsitletud ingliskeelsete

sõnade vohamist nii kirjas kui kõnes, (Vääri 2002) kuid see ei tähenda, et eesti keel on hääbumas ning ei mängi meie identiteeti kujunemisel rolli. Tänapäeva globaliseerivas maailmas on erinevate keelte adopteerimine loomulik kulg. Sõna “Ciao”, mis pärineb itaaliast on adopteerinud mitte ainult eestlased vaid ka prantslased ja meie lõunanaabrid lätlased. See on uus suhtlusviis, mis ei tähenda, et ära on unustatud Lydia Koidula luuletusi, Kevadet või Tõde ja Õigust. Samuti ei tähenda see seda, et olles nüüd osa globaliseeruvast ühiskonnast peame me suhtlema ilmtingimata inglise või prantsuse keeles. Kui Eesti liitus Euroopa Liiduga siis sai eesti keelest Euroopa Liidu ametlik keel. Igal Eesti Vabariigi kodanikul on õigus pöörduda Euroopa Liidu institutsioonide poole eesti keeles ja saada oma pöördumisele eestikeelne vastus (Eesti keele arengukava 2011-2017, 9).

Marika Kirch on öelnud, et eesti rahvuslik identiteet ei säili eesti keeleta (Mötteline Euroopa 2003, 164), Tänapäeva globaliseerivas maailmas on mitmed eestlased emigreerunud meie riigist kuid see ei tähenda, et iga emigreerunud inimesega emigreerub ka 0,00013% meie riigi keelt. Suhtlus jätkub kodumaale jäänud pere, sõprade ning tuttavatega, loetakse eestikeelseid uudiseid ja võetakse kaasa emakeelseid raamatuid. Välismaal integreerutakse erinevate kultuuridega ning tekitatakse meie keele vastu huvi igal pool. Üle maailma on mitu eesti kooli: Ameerika Ühendriikide suuremates linnades, Torontos ning Euroopa pealinnades - kõik koos tähistatakse Eesti Vabariigi aastapäeva, jaanipäeva, Emakeelepäeva ning lauldakse uhkusega isamaahümni. Eesti keelt ei unustata vaid pärandatakse edasi igal võimalikul moel ning sisimas tunnetatakse end eestlasena ükskõik, kas parasjagu räägitakse prantsuse, hiina või inglise keelt. Eesti keele säilimisele üle ei tunne muret vaid kodumaal elavad eestlased, vaid ka väliseestlased, kes loovad erinevaid organisatsioone, pidades meeles tähtsaid tähtpäevi ning hoolitsedes selle eest, et lastel oleks võimalik õppida eesti keelt. Eesmärgi saavutamisele aitab kaasa sihtasutus MISA ehk Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed, kes organiseerib keele ja kultuuri laagreid Pärnumaal ning kelle eesmärgiks on tekitada lastel side Eestimaaga keele kaudu, mis on põhiline meede, kuidas last siduda vanemate või vanavanematega. (Eesti ustest...2013, 127)

“Integratsiooni ehk lõimumise eesmärk on soodustada olukorda, kus Eestis elavatel teiste rahvaste esindajatel ja eestlastel oleks siin koos hea elada – töötada, õppida, kultuuri eden-

dada, olla ühiskonna osa, selle täisväärtuslik liige. Nende võimaluste arendamiseks viib MISA igal aastal ellu mitmeid tegevusi ning korraldab erinevaid hankeid ja konkursse. Migratsiooni ehk rände eesmärk on soodustada inimeste päritolumaale tagasipöördumist. Siinkohal pakub MISA abi nii neile, kes tahavad Eestisse tagasi tulla, kui ka neile, kes siit lahkuda soovivad. Ühtlasi toetatakse erinevast rahvusest perekondade taasühinemist.” Sihtasutus MISA

Keele püsimine ei ole ainult rahva enda töö vaid väga palju oluneb riigist endast. Haridus- ja Teadusministeeriumon on koos Eesti keelenõukoguga koostanud „Eesti keele arengukava 2011–2017”. Selle eesmärgiks on tagada eesti keele kui riigikeele toimimise kõikides eluvaldkondades, eesti keele õpetamise, uurimise, arendamise ja kaitse ning sellega eesti keele säilimise läbi aegade.

Eesti keele kasutust reguleerivad Eesti Vabariigis (Eesti keele arengukava 2011–2017, 8-9):

- Eesti Vabariigi põhiseadus
- Keeleseadus
- Vabariigi Valitsuse seadus
- Kodakondsuse seadus
- Eesti Vabariigi haridusseadus
- Koolieelse lasteasutuse seadus
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
- Ülikooliseadus
- Rakenduskõrgkooli seadus
- Kutseõppeasutuse seadus
- Kõrgharidusstandard

Samuti on Eesti riik algatanud Rahvuskaaslaste programmi, mille eesmärk on siduda väliseestlasi eesti keele ja kultuuriga, lihtsustada nende emigreerumist, talletada välismaist eesti kultuuripärandit ning levitada Eesti kohta objektiivset infot. (Rahvuskaaslaste programm 2014-2020, 3)

Programmi meetmed (Rahvuskaaslaste programm 2014-2020, 3):

- 1) välismaa koolides eesti keele ja eesti keeles õpetamise ning väliseestlaste Eestis õppimise toetamine
- 2) välismaal eesti kultuuri säilitamise ja eestlaste ühtekuuluvustunde kujundamise toetamine
- 3) väliseesti kultuuripärandi kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise toetamine
- 4) väliseestlaste Eestisse tagasipöördumise soodustamine

Marika ning Aksel Kirch on öelnud, eesti keel suurendab eestlaste eneseteadvust, “*meie-tunde*” tekkimist ning kollektiivsest vastandamisest teistele rahvustele rohkem kui meie ühised traditsioonid või usk. Ühise keele kaudu levivad ühised arusaamad, mõtted, mentaliteet, hoiakud ja tavad. Eesti keele tähtsuse tunnetamisele eesti identiteedi kujunemisel viitab asjaolu, et Eestis on olnud alati väga tugevad keeleuurijad ja teoreetikud ning lühikese ajaloos vältel on läbi viidud mitmeid keelereforme. (Kirch, A., Kirch, M. 2001) Eesti ajaloo jooksul on vastu võetud viis keeleseadust, millest viimane, 2011. aastal vastuvõetud, eristub eelnevatest selle poole, et mitte ta ei alga eesti keele nimetamisega Eesti riigikeeleks vaid hoopis eesmärgiga: arendada, säilitada ja kaitsta eesti keelt. Samuti on Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulasse tehtud täiendus, millega eesti keele säilitamine lisati Eesti riigi põhiülesannete hulka. (Valge 2014, 2)

Nii psühholoogid kui lingvistid on tõestanud, et keele ja mõtlemise vahel on seos, mis tähendab, et mõtlemine ja keel tekkisid koos ning mõtlemine toimub keelelisel alusel. Igal rahvusel on oma keel ning sellest tulenevalt oma mõtlemine. Keel, mida laps lapseas omab saab tema täiusliku mõtlemise aluseks. Inimene võib muidugi õppida võõrkeeli, kuid rääkides tõlgib ta siiski emakeelse mõtlemise teise keelde. (Vääri 2002) Seega eesti rahvusliku identiteedi aluseks on kindlasti meie emakeele edasi andmine meie lastele – kui me õpetame oma lastele eesti keelt, selle väärtustamist ja hoiame seda traditsiooni siis pole vahet, kas me elame Ameerika Ühendriikides või Soomes mõtleme me siiski emakeeles – eesti keeles, mis on keele säilitamise alus.

2. MEETOD JA UURING

2.1 Meetodi kirjeldus

Selleks, et hinnata üksikisiku või rühma rahvusliku identiteedi konstrueerimist ja sellega seotud protsesse kasutab autor Identiteedi Struktuuri Analüüsi (ISA), mille on välja töötanud ning pidevalt edasi arendanud Peter Weinreich (Ulsteri Ülikooli emeriitprofessor). Identiteedi Struktuuri Analüüsi ei saa pidada vaid uurimismeetodiks, vaid pigem metateoreetiliseks raamistikuks, mis võimaldab uurida, hinnata ja kirjeldada nii üksikisiku kui grupi identiteediprotsesse. See on kombinatsioon kvalitatiivsest ja kvantitatiivsest uuringust, mis põhineb mitmetel psühholoogilistel teooriatel, hõlmates nii Erik Eriksoni arengupsühholoogia, George Kelly personaalse konstruktsioonide teooria, kognitiivse kooskõla teooria kui ka teiste teooriate arendusi. (Weinreich 2003, 7-20). Lühidalt peatub autor Eriksoni ja Kelly teoreetilistel panustel, mida Weinreich on täiendanud ja integreerinud ISA raamistikku.

- Eriksoni psühhosotsiaalse arengu teooria väidab, et inimene areneb etapiliselt ning eluetappide konfliktid ja kriisid aitavad siirduda teise eluetappi. (Kidron 2005, 56-68) Eriksoni järgi on inimesele juba alateadlikult programmeeritud oma identiteedi loomine ning selle kaotamine korral, selle taasloomine. Eneseidentiteet moodustab iga isiksuse tuuma, tagab tema tuumväärtuste säilimise, kindlustunde ja eeldused suheteks ning koostööks teiste inimestega.
- Kelly personaalse konstruktsioonide teooria (personal construct theory, PCT) käsitleb mina konstrueerimist ja rekonstrueerimist isiklike konstruktsioonide rekonstrueerimise kaudu. Need personaalsed konstruktsioonid on väited, mis sisaldavad kahte vastanduvat seisukohta. Kelly väidab, et inimesed tõlgendavad oma kogemusi ja reaalsust selliste bipolaarsete

konstruktide abil. Isiklike konstruktide varieeritud kasutamine teeb maailma värvikamaks ja laseb ületada formaalloogilise vastuolu, kus me üht ja sama objekti määratleme igas olukorras ise ajal vastakal moel. Konstrukt põhineb tunnetatava objekti sarnasuse ja erinevuse fikseerimisel reaalsuse mingi teise objektiga. Selline konstrukt võib olla mõte, mõiste, idee, kõnekujund, metafoor jne, mida inimene kasutab, et oma kogemust tundma õppida ja mõtestada. Iga inimene kujundab konstrukte omamoodi, vaadeldes nende kaudu maailma sündmusi, ta kujundab ise oma maailmataju mooduse, ilma et ta saaks selle ühiskonnalt valmiskujul - seega loob ta ise oma tunnetust kujundavaid konstrukte. (Kidron 2005, 121-133)

ISA metateoreetiline raamistik võimaldab luua instrumente identiteediprotsesside uurimiseks, olles üks põhjalikumaid viise analüüsimaks indiviidi ja grupi identiteedi struktuuri (Kenig, Spasovski 2013, 456). ISA-s rakendatakse “*etic*” ja “*emic*” lähenemisviise. “*Emic*” lähenemisviis sisaldab endas seda, kuidas inimesed mõtlevad, kuidas nad tajuvad ja liigitavad maailma, nende uskumusi ja reegleid, mis on nende jaoks olulise tähtsusega ja kuidas nad kujutlevad ja seletavad asju. (Kottak 2006) Seega, “*emic*” teadmised ja tõlgendused on need, mis eksisteerivad koos kultuuriga, kohalike tavade, tähenduse ja usuga. (Ager, Loughry 2004) “*Etic*” lähenemisviis seevastu on uurija iseloomustus teadmistest ja uskumustest, mida saab rakendada erinevates kultuurides. ISA meetod rakendabki “*etic*” lähenemisviisi kui identifitseerimist ehk samastumist või mitte-samastumist (mis on omased kõikidele kultuuridele ehk nn *cross-cultural universals*) ristudes “*emic*” kultuurispetsiifilise lähenemisviisiga (*cross-cultural specifics*). Tähtsikute (*entity*) all mõistetakse isiku erinevaid tahke minevikus või olevikus, lisaks veel arvestatavad 'olulised teisi' ehk indiviidi ümbritsevate teiste inimeste rollide omaksvõtmist, mille tulemusena võib indiviid näha maailma ja iseennast teiste pilgu läbi. Bipolaarsed konstruktid esindavad aga erinevaid omavahel seotud sotsiaalseid ja kultuurilisi teemasid, mida peetakse vastajate vahel tähtsaks arendamiseks uuritava identiteedi aspekte. Need teemad on esile tõstetud ka ISA uurimisinstrumendis kui vastandid. Konstruktid võivad olla nii pre-verbaalsed, lihtsad kogemused või keerulisemad ideed ja uskumused. Oluline on teada, et neil on kalduvus sarnaneda ühe kultuuri sees ning erineda kultuuride lõikes.

2.2 Uurimisinstrumenti koostamine ja uuringu kirjeldus

Töö teoreetilises osas esitatud Eesti rahvusliku identiteedi ja migratsiooni käsitleva kirjanduse ülevaate põhjal koostas autor spetsiaalse uurimisinstrumenti ja testis seda eelnevalt piloodina kahe vastaja peal. Nende pilootvastajate arusaamatuste ja küsimuste tõttu, korrigeeris ja täiendas autor küsimustikku. Töös kasutatud lõplik instrument on maatriks 15 tähtsikust ning 15 konstruktipaarist. Iga vastaja pidi hindama igat tähtsikut iga konstruktipaari korral kasutades skaalat 4-st (täiesti nõus) kuni 1-ni (väga kerge nõusolek). Nullpunkt tähistas neutraalset arvamust konkreetse suhtumise kohta (Vt. uurimisinstrumenti Lisa 1)

Käesoleva bakalaureusetöö kasutatud tähtsikutest olid neli on kohustusliku (st ette nähtud ISA poolt) ja üksteist valikulised (st lisatud instrumenti autori poolt kui vajalikud 'olulised teised' rahvusliku identiteedi konstrueerimisel). Uurimuses kasutatud tähtsikud on esitatud alljärgnevalt (koos nende kaasamise põhjendusega):

Kohustuslikud tähtsikud:

Mina praegu

(osaleja enesekonstruktsioon instrumendile vastamise hetkel)

Mina nagu ma tahaksin olla

(osaleja enesekonstruktsioon enda kohta tulevikus)

Mina enne gümnaasiumi astumist

(osaleja enesekonstruktsioon enda kohta minevikus)

Mina nagu ma ei tahaks olla

(osaleja enesekonstruktsioon, millele ta sooviks vastanduda)

Mitte-kohustuslikud tähtsikud:

Luukas Kristjan Ilves

Minu klassikaaslased

Minu parim sõber/sõbranna

Minu vanaema

Mitmelapselise pere isa

Minu ema

Mina, kui ma viibin välireisil

Töotu noor eestlane

Põhikooliharidusega eestlane

Välismaal elav eestlane

Minu isa

Järgnevalt põhjendab autor enda valitud 'mitte-kohustuslikke' tähtsikke:

'Luukas-Kristjan Ilves' sai valitud kui eduka rahvusvahelise eestlasena läbi löönud rollimudel. 'Minu klassikaaslased' ja 'Minu parim sõber/sõbranna', said valitud selle tõttu, et näha, kuidas samastutakse inimestega, kellega on koos homogeenses keskkonnas veedetud viimased kolm aastat ning kui suur identifitseerimine on oma sõpradega, kellel on sellises vanuses suur mõju. 'Minu ema/isa/vanaema' said valitud sellepärast, et näha milline on identifitseerimine perekonnaliikmetega - 'Vanaema' just, kui rahvusliku identiteedi kandja ning 'ema/isa' kui igapäevaelu suured figuurid. 'Töotu noor eestlane/Põhikooliharidusega eestlane' said valitud, et näha, milline on noorte abiturientide identifitseerimine ühiskonnas ebasoovitavate rollimudelitega. 'Välismaal elav eestlane/ Mina, kui ma viibin välireisil' said valitud selle tõttu, et näha, milline on samastumine välismaale suunduva eestlasega, kas siis lühiajaliseks või pikemaks perioodiks. 'Mitmelapselise pere isa' sai valitud kui eesti traditsioonilise perekonna ideaalfiguur.

Konstruktid on jagatud tinglikult samuti järgnevate teemade järgi gruppidesse:

- Rahvuslik identiteet;
- Migratsiooni ja remigratsioon;
- Euroopa tööturg ja õppimisvõimalused

Iga teemadegrupi kohta esitas autor viis erinevat enda koostatud bipolaarset väidet. ISA uuring viidi läbi Pärnu Koidula Gümnaasiumi (Pärnu Koidula Gümnaasiumi kool osutus väljavalituks selle tõttu, et autor on selle kooli vilistlane ning sooviti läbi viia uurimus õpilaste seas, kes on viibinud viimased kolm aastat "rahvusliku identiteedi hõngulises" koolis) abiturientide hulgas 2015. aasta aprillis-mais. Pärast uuringu lühitutvustust ja autori kui

läbiviija poolset kinnitust osalenute andmete konfidentsiaalsuse kohta, täitsid osalevad abiturientid uurimisinstrumenti. Valimi moodustasid 20 õpilast, kellest 10 olid loodusklassi abiturientid ning 10 reaalklassi abiturientid. Vastajate hulgas oli 11 naist ja 9 meest. 13 vastajat olid 18- ja 7 vastajat 19-aastased. Kõik osalejad täitsid antud uuringu tarbeks spetsiaalselt moodustatud uurimisinstrumenti (vt. Lisa 1).

ISA uurimisinstrument võimaldab hinnata inimeste väärtuste ja uskumuste süsteemi kasutades mitmeid indekseid, mida ISA terminoloogias nimetatakse identiteediparameetriteks. Olulisemad parameetrid on ideaalne identifitseerimine (positiivne identifitseerimine eeskujudega, kellega soovitakse sarnaneda) ja kontraidentifitseerimine (vastandumine neile, kellest soovitakse eemalduda). Samuti on kasutusel empaatiline identifitseerimine, mille väärtus näitab, mil määral samastub vastaja end 'oluliste teistega' teistega kas vastamise hetkel või minevikus. (Weinreich, 1986) Täpsemad definitsioonid järgnevad:

- Idealistlik identifitseerimine väljendab kattuvust nende omaduste vahel, mida inimene antud tähtsikus näeb ja ka nendes, mida inimene oma ideaalse mina korral soovib omada. Selle indeksi abil saab määrata, milliseid tähtsikke vastaja enim hindab, ning millisele tähtsikule sooviks vastaja enim sarnaneda. Sellesse gruppi langeb reeglina inimene sellisena, nagu ta tahaks olla. (Weinreich 2003, 58).
- Empaatiline identifitseerimine tähtsikuga väljendab kattuvust nende omaduste vahel, mida inimene antud tähtsikus näeb ja nendes, mida inimene antud hetkel endas näeb, olgu need positiivsed või negatiivsed. Teisisõnu näitab see indeks, kellega on vastaja identiteet antud hetkel kõige enam sarnane. Selle abil on võimalik näha kellega tunneb vastaja üksmeelsust või ühtekuuluvust. (Weinreich 2003, 60).
- Empaatiline identifitseerimine tähtsikuga minevikus väljendab kattuvust nende omaduste vahel, mida inimene antud tähtsikus näeb ja nendes, mida inimene antud mineviku hetkel endas näeb, olgu need positiivsed või negatiivsed. Teisisõnu näitab see väljund kellega oli vastaja identiteet minevikus kõige enam sarnane. Selle abil on

võimalik näha kellega tundis vastaja üksmeelsust või ühtekuuluvust antud mineviku hetkel. (Weinreich 2003, 60).

- Strukturaalne surve konstruktile on väljund, mis näitab mil määral kattuvad inimese poolt konstruktipaari suhtes antud hinnangud tema poolt teistele tähtsikutele sama konstruktipaari suhtes antud hinnangutega. (Weinreich 2003, 50)
- Identiteedi tuumdimensioonid on need, kus strukturaalne surve on kõrge ning positiivne (vastaja 'ideaalse minaga' samal konstrukti poolusel). Need dimensioonid on stabiilsed ja püsivad (identiteedi komponendid) ning ajas need üldiselt muutumatud. (Weinreich 2003, 50)
- Konfliktsete dimensioonid on need, kus negatiivne strukturaalne surve ületab positiivse ja tekib konfliktus, mistõttu need dimensioonid on vastajale vastuolulised. (Weinreich 2003, 50-51).

Arvestades töö sissejuhatavas osas püstitatud töö eesmärki ja kirjeldatud uurimisprobleemi ning rakendades ülalkirjeldatud ISA metateoreetilise raamistiku võimalusi püstitas autor neli spetsiifilisemat uurimisküsimust, millele pärast ISA kasutamist ja analüüsi püütakse ka saadud empiiriliste andmete põhjal järgnevas töö osas (*Tulemused*) vastata. Need uurimisküsimused on:

1. Millised 'olulised teised' on need, kellega uuritud abiturientide identifikaatsioonid suurenevad või vähenevad?
2. Kuidas noored eestlased konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti? Millised on nende rahvusliku identiteedi tuumad ja kuidas need eristuvad sugude lõikes?
3. Kuidas noored eestlased konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti? Millised on nende identiteedituumad ja kuidas need eristuvad õppesuundade lõikes?
4. Millised rahvusliku identiteedi dimensioonid on konfliktsete ja põhjustavad enim pinget ning stressi? Kuidas need eristuvad õppesuundade lõikes?

3. TULEMUSED

Uuringu käigus kogutuid andmeid töödeldi ja analüüsiti selleks spetsiaalselt välja töötatud tarkvaraga *Ipseus* (Weinreich & Ewart 2007). Selle tarkvara abil olid eelnevalt kirjeldatud instrumendid, analüüsitud vastused ning koostatud tabelid ja graafikud tulemuste interpreteerimiseks. Tulemused esitab autor uurimusküsimuste kaupa.

1. Millised 'olulised teised' on need, kellega uuritud abiturientide identifitseerimised suurenevad või vähenevad?

Selleks vaatleme enne antud identiteedi modulatsiooni 'oluliste teistega' uuritud gruppide lõikes. Kõikide indeksite väärtused võivad varieeruda vahemikus 0..1, kus 0 tähendaks täielikku identifitseerimise puudumist ja 1 täielikku samastumist (antud 'olulise teisega').

Tabel 3.1 Vastajarühmade mineviku-, oleviku- ja ideaalidentifikatsioonid ‘oluliste teistega’ sugude lõikes.

TÄHTISIK	NAISED			MEHED		
	PAST	CURRENT	IDEAL	PAST	CURRENT	IDEAL
Luukas Kristjan Ilves	0,61	0,67	0,69	0,28	0,34	0,51
Minu klassikaaslased	0,60	0,68	0,62	0,68	0,71	0,57
Minu parim sõber/sõbranna	0,59	0,73	0,61	0,64	0,75	0,59
Minu vanaema	0,52	0,58	0,56	0,49	0,55	0,64
Mitmelapselise pereisa	0,51	0,59	0,59	0,56	0,58	0,63
Minu ema	0,60	0,76	0,67	0,52	0,68	0,67
Töötü noor eestlane	0,57	0,55	0,47	0,68	0,53	0,36
Põhikooliharidusega eestlane	0,64	0,51	0,48	0,70	0,49	0,48
Välismaal elav eestlane	0,49	0,60	0,61	0,62	0,59	0,45
Minu isa	0,55	0,68	0,61	0,57	0,64	0,61

Allikas: Autori koostatud

Esmalt vaatleb autor mineviku, oleviku ja tulevikku suunatud identifikatsioone oluliste teistega vastajate soo lõikes Tabelis 3.1. Positiivse eduka rollimudelina on naissoost vastajate seas populaarseim Luukas Kristjan Ilves, kellega suurenevad minevikust tulevikku suunatud identifikatsioonid enim jõudes tasemeni 0.69, mis on kõrgeim indeksi väärtus mõlema soo puhul. Kuigi temaga, kui eduka rahvusvahelise eestlasena läbi löönud rollimudeliga samastumine suureneb ajas ka meessoost vastajate hulgas, jäävad kõik kolm identifikatsiooniparameetrit (minevikus, olevikus ja tulevikus) siiski madalamale naissoost vastajatest. Kui järgneva tähtsiku (parim sõber/sõbranna) puhul sugude vahel olulisi erinevusi ei esinenud, siis ‘vanaema’ kui rahvusliku identiteedi kandja puhul erinesid poiste ja tüdrukute samastumised oluliselt. Nimelt, kui tüdrukutel suurenes identifikatsioon ‘mineviku mina’ ja ‘ideaalmina’ vahel vaid 0.04 võrra, siis poiste identifikatsioon oli stabiilselt suurenev ja tervelt 0.15 punkti võrra, mis näitab märgatavat vanavanemate põlvkonna mõju tõusu

nende identiteedi struktuuris võrreldes tüdrukutega. Samuti identifitseerivad poisid end kõrgemalt 'mitmelapselise pere isaga', mis võib olla seotud siin ka soolise samastumisega, mida tõendab suuremate ja traditsioonilisemate perekondade idealiseerimine oma maailmapildis. Kui 'minu ema' ja 'minu isa' puhul mees- ja naissoost vastajate puhul olulisi erinevusi ei erinenud, siis 'töotu noore eestlase' ja 'põhiharidusega eestlase' puhul on mõlema soogrupi puhul märgatav oluline negatiivne modulatsioon (kõik identifitseerimised vähenevad ajalises perspektiivis), mis näitab selgesti, et gümnaasiumi viimasesse klassi jõudnud õpilased eemalduvad oma väärtustes ja tõekspidamistes järjest enam nende jaoks ebasoovitavatest rollimudelitest. Siiski tuleb mainida, et poisid ja tüdrukud eristuvad veel silmnähtavalt oma identifitseerimises 'välismaal elava eestlasega'. Kui tüdrukute identifitseerimine suureneb jõudes indeksi tasemeni 0.61, siis poiste identifitseerimised liiguvad vastupidises suunas, langedes tasemeni 0.45. Viimast tuleks interpreteerida naiste suurema mobiilsusena välismaale suundumisel. Ilmselt seoses kartusega kodumaal töötuks jääda ja või eksisteeriva suure palgalõhega sugude vahel, vaatamata sellele, et pea kõik nad on soovinud õppima minna mõnda Eesti kõrgkooli (16 õpilast 20-st).

Tabel 3.2 Vastajarühmade mineviku-, oleviku- ja ideaalidentifikatsioonid 'oluliste teistega' klasside lõikes.

TÄHTISIK	LOODUS- KLASS			REAAL- KLASS		
	PAST	CURRENT	IDEAL	PAST	CURRENT	IDEAL
Luukas Kristjan Ilves	0,48	0,59	0,66	0,46	0,46	0,57
Minu klassikaaslased	0,55	0,66	0,57	0,73	0,73	0,62
Minu parim sõber/ sõbranna	0,55	0,67	0,58	0,67	0,81	0,62
Minu vanaema	0,50	0,57	0,55	0,52	0,56	0,65
Mitmelapselise pereisa	0,52	0,60	0,56	0,54	0,57	0,66
Minu ema	0,49	0,67	0,64	0,64	0,78	0,70
Töötü noor eestlane	0,59	0,49	0,38	0,65	0,60	0,46
Põhikooliharidusega eestlane	0,62	0,46	0,43	0,72	0,55	0,53
Välismaal elav eestlane	0,50	0,55	0,50	0,59	0,64	0,57
Minu isa	0,49	0,61	0,56	0,63	0,72	0,66

Allikas: Autori koostatud

Tabelis 3.2 vaatleb autor mineviku, oleviku ja tulevikku suunatud identifikatsioone oluliste teistega vastajate klasside lõikes. Positiivse eduka rollimudelina on looduklassi seas Luukas Kristjan Ilves, kellega suurenevad minevikust tulevikku suunatud identifikatsioonid enim jõudes tasemeni 0.66. Kuigi temaga, kui eduka rahvusvahelise eestlasena läbi löönud rollimudeliga samastumine suureneb ka reaalklassi vastajate hulgas, jäävad kõik kolm identifikatsiooniparameetrit siiski madalamale looduklassi omast. Järgneva 'klassikaaslaste' tähtsiku identifitseerimine looduklassis suurenes 'mineviku mina' ja 'ideaalmina' vahel 0.02 võrra, kuid reaalklassis identifikatsioon vähenes tervelt 0.11 punkti võrra. Suhteliselt samad identifikatsiooniparameetrid esinesid ka 'parim sõber/sõbranna' tähtsiku identifikatsioonis, kus identifitseerimine looduklassis suurenes 'mineviku mina' ja 'ideaalmina' vahel 0.03

võrra, kuid reaalklassis vähenes 0.05 punkti võrra. Seega, kuigi ka järgneva tähtsiku (vanaema) puhul klasside vahel olulisi erinevusi ei esinenud, siis 'ema' puhul erinesid loodusklassi ja reaalklassi samastumised oluliselt. Nimelt, kui reaalklassil suurenes emaga identifitseerimine 'mineviku mina' ja 'ideaalmina' vahel vaid 0.06 võrra, siis loodusklassi identifitseerimine tervelt 0.14 punkti võrra, mis näitab märgatavat emafiguuri suuremat seotust loodusainetega ning mõju tõusu nende identiteedi struktuuris võrreldes reaalklassiga. 'Mitmelapselise pere isa' kui tähtsiku identifitseerimine oli reaalklassil stabiilselt suurenev, tähtsiku identifitseerimine reaalklassis suurenes 'mineviku mina' ja 'ideaalmina' vahel 0.12 ühiku võrra. See võib tuleneda sellest, et reaalklassis on rohkem meessoost õpilasi ning kuna isafiguuri mõju on reaalklassis märgatav siis soovitaksegi suuremat ning traditsioonilist peret. Kuna aga loodusklassis on vähem meessoost õpilasi ning emafiguuri mõju on selles klassis märgatavam kui reaalklassis, siis väljendub see ka 'Mitmelapselise pere isa' tähtsiku identifitseerimises, mis oli suhteliselt muutumatu. 'Töötava noore eestlase' ja 'põhiharidusega eestlase' puhul on mõlema klassi puhul märgatav oluline negatiivne modulatsioon (kõik identifitseerimised vähenevad ajalises perspektiivis), mis näitab selgesti, et gümnaasiumi viimasesse klassi jõudnud õpilased eemalduvad oma väärtustest ja tõekspidamistest järjest enam nende jaoks ebasoovitavatest rollimudelitest. Välismaal elava tähtsiku identifitseerimine ei erine oluliselt palju loodus- ja reaalklassi vahel. Minevikust olevikku on mõlema klassi modulatsioon positiivne, kuid 'ideaalminana' see jällegi väheneb. See tuleneb sellest, et hetkel on osadel soov minna välismaale õppima, töötama või maailma avastama, kuid tulevikus nähakse end ikka seotuna kodumaaga. 'Minu isa' tähtsiku identifitseerimine on reaalklassis palju tugevam kui loodusklassis. Viimast tuleks interpreteerida isafiguuri suurema seotusega reaalsainetega ning mõju tõusu nende identiteedi struktuuris võrreldes loodusklassis, kelle mõjuisikuks oli pigem ema.

2. Kuidas noored eestlased konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti? Millised on nende rahvusliku identiteedi tuumad ja kuidas need eristuvad sugude lõikes?

Uurimisküsimusele vastamiseks tuleb ISA tulemusena reastada need bipolaarsete konstruktide poolused, mis osutusid vastajate poolt struktuuralse surve parameetri väärtuste alusel kõige olulisemateks. Struktuurane surve parameetri väärtused võivad varieeruda vahemikus (-100..100). Kõrgeimat positiivset väärtust kandvad pooluseid käsitleb ISA identiteedi tuumadena.

Tabel 3.3 Vastajarühmade tuumidentiteetide konstrueerimine soo lõikes.

	NAISED		MEHED
56,78	Eesti keel on eestluse aluseks	42,11	Eesti keel on eestluse aluseks
52,32	Soovib omandada välismaist töö-,haridus-ja elukogemust ning tagasi pöörduda Eestisse	39,96	Eesti on välismaalastele atraktiivne koht nii õppimiseks kui äriajamiseks
47,68	Eesti on välismaalastele atraktiivne koht nii õppimiseks kui äriajamiseks	39,89	Eesti riik on võimeline rakendama meetmeid, et emigratsiooni oluliselt vähendada
46,59	Usub eesti keele kultuuri tulevikku	37,42	Emigreerunud jätkavad eesti traditsioone ning keele edasiandmist

Allikas: Autori koostatud

Esmalt vaatleme, millised tuumad osutusid enim esinenumaiks naiste ja meeste seas. Näeme, et esimeseks tuumaks on mõlemal 'Eesti keel on eestluse aluseks'. Vahe oli märgatavalt suur 14.67 punkti võrra. Naiste tuum oli 56.78 punkti meeste tuum aga 42.11. See näitab seda, et naised on alati olnud kui emakeele edasikandjad ja õpetajad, seega on nende suhe eesti keelega lähedasem kui meestel. Naiste teine tuum 52.32 punktiga oli 'Soovib omandada välismaist töö-, haridus- ja elukogemust ning tagasi pöörduda Eestisse'. Seda tuleks jällegi interpreteerida naiste suurema mobiilsusena välismaale suundumisel. Ilmselt seostatakse välismaist töö-, haridus- ja elukogemust tagasi tulles eelisena saada soovitud töökohale ning soovitud palgalõheta palka. Meeste teiseks tuumaks 39.96 punktiga oli 'Eesti

on välismaalastele atraktiivne koht nii õppimiseks kui äriajamiseks', samuti oli see ka naiste kolmandaks tuumaks 47.68 punktiga. See näitab, et olenemata soost usutakse Eesti riigi rahvusvahelisse potentsiaali ning edukusse. Nii nagu selgus teoorias, et ainult riik saab reguleerida palkade samaväärsust Euroopaga (Tarum 2014, 5) koos akadeemik Jaak Vilo seisukohaga, et nii tagasipöördumist kui kodumaale jäämist soodustaks riigi nõudlikkus enda suhtes ning hoolitsemine selle eest, et ta teeniks oma rahvast mitte vastupidi (Eesti udest... 2013, 111) pidasid tähtsaks ka mehed, kelle kolmandaks tuumaks 39.89 punktiga oli, et 'Eesti riik on võimeline rakendama meetmeid, et emigratsiooni oluliselt vähendada'. Naiste neljandaks tuumaks oli 'usk eesti keele kultuuri ja tulevikku' 46.59 punktiga, meeste neljandaks tuumaks aga 37.42 punktiga 'usk emigreerunute eesti traditsioonide ning keele edasiandmisesse'. Saadud tulemuste põhjal on võimalik järeldada, et nii mehed kui ka naised usuvad riigisisesse ning välisesse eesti keele ja kultuuri arengusse ning edasiandmisse. Andmed leiavad kinnitust ka teoreetiliselt poolelt, kus New Jersey osariigis asuva Lakewoodi linna eestlaskonna etnilist identiteeti uurinud Ann Walko leidis, et välismaal sündinud noortel on sama tugev eesti rahvustunne kui nende vanematelgi ja et nad arvestavad suuresti oma isikliku elu korraldamisega eesti rahvusrühmaga. Eesti identiteeti ühelt põlvkonnalt teisele edasikandmine sõltub koduse kasvatus ja keele kaudu, mida toetavad eesti sõbrad, tuttavad, eestikeelne kool ja seltsielu. Osalemine rahvuslikus seltsielus täiendab vanemate püüdu parandada lastele rahvuslikku identiteeti. (Eesti iseseisvus ja identiteet 2003, 182)

3. Kuidas noored eestlased konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti? Millised on nende identiteedituumad ja kuidas need eristuvad õppesuundade lõikes?

Tabel 3.4. Vastajarühmade identiteedituumade konstrueerimine klasside lõikes.

	LOODUSKLASS		REAALKLASS
48,15	Eesti on välismaalastele atraktiivne koht nii õppimiseks kui äriajamiseks	59,42	Eesti keel on eestluse aluseks
46,56	Soovib omandada välismaist töö-,haridus-ja elukogemust ning tagasi pöörduda Eestisse	54,92	Usub eesti keele kultuuri ja tulevikku
45,32	Välismaale teatud ajaks õppima läinud inimesed on Eestile lisaväärtus	42,38	Emigreerunud jätkavad eesti traditsioone ning keele edasiandmist
40,65	Eesti riik on võimeline rakendama meetmeid, et emigratsiooni oluliselt vähendada	40,97	Soovib omandada välismaist töö-,haridus-ja elukogemust ning tagasi pöörduda Eestisse

Allikas: Autori koostatud

Kui me vaatleme identiteedituumade konstrueerimist klasside lõikes, siis me näeme, et reaalklassi tugevaimaks tuumaks on 'eesti keel on eestluse aluseks' mille väärtus oli 59.42 punkti. Teiseks tuumaks oli 'usk eesti keele kultuuri ja tulevikku' 54.92 punktiga. See näitab, et olenemata reaalklassi kallakust, kus pööratakse tähelepanu füüsikale ning matemaatikale on usk eesti keele tähtsusesse ja tulevikku väga suur. Samuti näitab see seda, et olenemata erinevatest kallakutest on kool suutnud säilitada traditsioonilisi üritusi ja tähistamisi, mis suurendab ning arendab õpilaste rahvuslikke tunnetusi. Kui loodusklassi teine identiteedituum oli 46.56 punktiga 'soovib omandada välismaist töö-, haridus- ja elukogemust ning tagasi pöörduda Eestisse' siis reaalklassis oli see viimasel kohal 40.97 punktiga, see võib olla tingitud sellest, et reaalklassi õpilased jätkavad suurema tõenäosusega oma õpinguid välismaal ning leiavad oma oskustele ning teadmistele väljundeid välismaal (motivaatoriks suurem palk ja kogemus). Kolmas tuum oli loodusklassil 'Välismaale teatud ajaks õppima läinud inimesed on Eestile lisaväärtus' (45.32), reaalklassi kolmas tuum oli aga 'Emigreerunud jätkavad eesti traditsioone ning keele edasiandmist' (42.38). Neid kahte saab interpreteerida, kui noorte mobiilsuse pooldamist, mis tänapäeval on vältimatu ning usutakse, et olenemata rändest jätkatakse oma riigi traditsioonide ning keele edasiandmist. Loodusklassi viimane tuum on 'Eesti riik on võimeline rakendama meetmeid, et emigratsiooni oluliselt

vähendada'. Kuna nad on loodusklassi õpilased, keskendudes peamiselt ka riigi jätkusuutlikkusele siis on see loodusklassile väga omane 'tuum'.

4. Millised rahvusliku identiteedi dimensioonid on konfliktised ja põhjustavad enim pinget ning stressi? Kuidas need eristuvad sugude lõikes?

Tabel 3.5. Vastajarühmade identiteedi konfliktised dimensioonid soo lõikes.

	NAISED		MEHED
-14,11	Lahkumine toimub enamasti muudel kaalutustel	-14,35	Lahkumine toimub enamasti muudel kaalutustel
-5,93	Emigratsioon ei mõjuta meie rahvuslikku identiteeti	-8,39	Emigratsioon ei mõjuta meie rahvuslikku identiteeti
15,26	Välismaakogemus pole oluline, kuna Eestis on samuti võimalik omandada kaasaja nõuetele vastav haridus	6,04	Võõrkeelsete sõnade sagedane kasutamine (nt Ciao) on tänapäeva globaliseerivas maailmas mõõdapääsmatu
		11,59	EL liikmelisus tekitab väikeriigi rahvastel suurema ühtsustunde

Allikas: Autori koostatud

Konfliktseteks identiteedidimensioonideks osutuvad eeskätt need konstruktiide poolused, mis omavad madalaimat struktuuraset survet, mis võib olla nullilähedane või negatiivne. Nagu ilmneb tabelist 3.5. on nii naistele (-14.11) kui meestele (-14.35) puhul stressi ja pingeid tekitav vastuoluline dimensioon, et 'lahkumine Eestist toimub muudel põhjustel kui materiaalsel'. Kuigi teoreetilises osas sai näidatud, et kuna, et lahkumine materiaalsel põhjustel on tänapäeva globaliseerivas maailmas elu loomulik osa ja seda eelkõige, et teenida lississetulekut perele, siis paistab siinsetele andmetele tuginedes, et tegelikult eksisteerivad samaaegselt ka mittemateriaalsed põhjused, mida mille suhtes esineb vastajatel (nii meestel

kui naistel) suur sisemine ebakõla. Võib oletada, et sageli esineb lahkumine materiaalsel põhjustel vaid “objektiivse” ettekäändena ja tegelikud põhjused seisnevad mujal. Teisel kohal oli naiste ja meeste konfliktne dimensioon jällegi täpselt sama ‘emigratsioon ei mõjuta meie rahvuslikku identiteeti’ -5.93 punktiga naistel ja -5.39 punktiga meestel. Olenemata soost usutakse ühtse rahvana, et ‘emigratsioon ei mõjuta meie rahvuslikku identiteeti’, kuid konfliktus antud dimensioonis siiski näitab, et antud konstrukti hinnates tekivad uuringus osalejatel suured pingeid. Olukorda saaks muuta, kui nii rahvas kui ka riik selle jaoks midagi ette võtaks. ‘Välismaa kogemus pole oluline, kuna Eestis on samuti võimalik omandada kaasaja nõuetele vastav haridus’ oli naiste jaoks 15.26 punktiga vastuoluline, siin tuleks seda samuti interpreteerida kui naiste suuremat välismaale suundumise valmidust, mis siiski võib osutada äärmuslikuks abinõuks selles mõttes, et tunnetatakse, et Eestisse jäädes ei pruugi tööalased väljavaated kuidagi vastuvõetavateks osutada, soovitakse olla Eestis hinnatum ning oma väliskogemuse tõttu saada meestega võrdsemat palka. ‘Võõrkeelsete sõnade sagedane kasutamine (nt Ciao) on tänapäeva globaliseerivas maailmas möödapääsmatu’ - Meeste seas leidis selline identifitseerimine vastuolu 6.04 punktiga, mis oli tegelikult üsna huvitav, sest kui naised on alati olnud kui emakeele edasikandjad ja muretsenud keele säilimise üle siis lisaks sellele, et mehed peavad eesti keelt eestluse aluseks, mida kinnitab identiteedituumade konstrueerimise tulemus, kus meeste esimeseks tuumaks oli ‘Eesti keel on eestluse aluseks’, selgus väga huvitav asjaolu, et mehed kui ajaloo jooksul olnud riigi vabaduse eestvõitlejad tunnetavad muret võõrsõnade “invasioonis” eesti keelde. Ajaloo jooksul lastele kodus eesti keelt õpetavad emad aga ei avaldanud sellist vastuolu. ‘EL liikmelisus tekitab väikeriigi rahvastel suurema ühtsustunde’ oli meeste seas viimane esinev vastuoluline identifitseerimine 11.59 punktiga. Siinkohal saab seda interpreteerida kui üleüldist Eesti kodanike seas esinevat hirmu, et Euroopa Liit mõjutab mingil negatiivsel moel meie rahvuslikku identiteeti. Riigi ühtsustunde saab suurendada vaid ühistest mälestustest müütidest, kultuurist, keelest. Aga Euroopa Liidus on 29 erinevat keelt, 27 erinevat ajalugu ja müüti. Euroopa Liidu liikmesriike ühendab vaid ühised poliitilised institutsioonid ja poliitiline normatiivne integratsioon (Mötteline Euroopa 2003, 162).

4. Millised rahvusliku identiteedi dimensioonid on konfliktised ja põhjustavad enim pinget ning stressi? Kuidas need eristuvad õppesuundade lõikes?

Tabel 3.6. Vastajarühmade identiteedi konfliktised dimensioonid klasside lõikes.

	LOODUSKLASS		REAALKLASS
-10,80	Emigratsioon ei mõjuta meie rahvuslikku identiteeti	-18,90	Lahkumine toimub enamasti muudel kaalutustel
-9,54	Lahkumine toimub enamasti muudel kaalutustel	-3,27	Emigratsioon mõjub meie rahvuslikule identiteedile negatiivselt/Emigratsioon ei mõjuta meie rahvusliku identiteeti
-7,17	Võõrkeelsete sõnade sagedane kasutamine (nt Ciao) on tänapäeva globaliseerivas maailmas möödapääsmatu/ Selliste sõnade kasutamine on eesti keelele hukatuslik	9,51	Eestlased ei tule kodumaale tagasi muudel põhjustel

Allikas: Autori koostatud

Kui analüüsida loodus- ja reaalklassi konfliktseid identiteedidimensioone, siis on näha, et ka loodusklassi õpilaste puhul moodustab tugevat stressi ja pinget emigratsiooni mõju mitteseostamine rahvusliku identiteediga. Loodusklassi kolmandal konfliktisel identiteedidimensioonil puudus ühtsus ning seetõttu tegi autor lisaanalüüsi, et selgitada välja, kas leidis mingi faktor, mis põhjustab sellist ühtsuse puudumist. Lisaanalüüsist selgus, et kõik õpilased, kelle konstrukti poolus kaldus 'Võõrkeelsete sõnade sagedane kasutamine (nt Ciao) on tänapäeva globaliseerivas maailmas möödapääsmatu' poole, ei soovi Eestist lahkuda jäädavalt ning peavad eesti keelt eestluse aluseks. Kuid nendest õpilastest, kelle konstrukti poolus kaldus 'Selliste sõnade kasutamine on eesti keelele hukatuslik' arvavad 2, et 'keeleskus pole eestlaseks olemisel määrava tähtsusega'. Lisaks on veel näha, et reaalklassis, kus on teada oluline välismaale õppima asujate osakaal (4 10-st), domineerib esimesena hoopis 'lahkumine muudel kaalutlustel', mis on ka loodusklassi tugevusest teine konfliktne poolus. Reaalklassis põhjustab lisaks veel muret ja pingeid kodumaale läbikukkumise tõttu mitte saabumise eitamine, mida pingestab mittesaabumine muudel

põhjustel. Reaalklassis puudus samuti teisel konfliktel identiteedimensioonil ühtsus ning selle tõttu tegi autor analüüsi, et selgitada välja, kas on mingi eristav faktor kahe konstrukti pooluste vahel. Esines üks eristav faktor, viiest õpilasest kelle jaoks oli konflikte konstrukt, et 'emigratsioon mõjub eesti rahvuslikule identiteedile positiivselt' 2 neist arvas, et 'iseseisvumisega seotud ajalugu on ununemas ning rahvuslik eneseteadvus madal'.

4. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

4.1 'Oluliste teiste' roll rahvusliku identiteedi struktuuris

Identiteedi Struktuuri Analüüs võimaldas välja tuua mees- ja naisabiturientide seas olulised erinevused seoses nende 'oluliste teistega', kellega samastuti suuremal või vähemal määral erinevatel ajaperioodidel. Tütarlaste puhul osutus nende jaoks domineerivaks rollimudeliks Kristjan Luukas Ilves, kui rahvusvaheliselt läbi löönud noorema põlvkonna eestlane. Neidude seas oli sarnaselt K.L. Ilvesega oluline ka "iga" välismaal elava eestlase kui eeskuju suurenev roll. Samas on näha läbi poeglaste enesekonstruktsiooni, et nende identifikatsioon aja jooksul isegi K. L. Ilvesega väheneb. See on seletatav poiste traditsioonilisema maailmavaatega, mis peegeldub nende tugevnevates identifikatsioonides vanavanemate põlvkonnaga, mida toetab samuti identifitseerumine 'mitmelapselise pere isaga'. Sellised kardinaalselt sooti erinevad suundumised tähtsikute vahel, kellel siinsete kaasaja noorte rahvuslik identiteet baseerub, on ühtlasi märk ka endiselt ühiskonnas suurenevast tugevast soolisest lõhest, mis näitab, et ka enamasti eesti keele ja kultuuri põhjal uuringus osalejate poolt konstrueeritav rahvuslik identiteet, mida on seotud emigratsiooni puudutavate teemadega, põhineb sugude lõikes propageeruvatel erinevatel väärtustel. Noormeeste maskuliinsust ei toeta mitte nende vanemate põlvkond, vaid vanavanemad, keda antud uuringus esindab 'olulise teisena' vaid vanaema. Oletada võib, et siin mängib rolli Pärnu Koidula Gümnaasiumi kui kunagise rahvuslike vaadetega Tütarlastekooli (Pärnu Koidula Gümnaasium) pärand, millest läbi eelnevate põlvkondade pole ka tänapäeva noorte vanavanemad jäänud mõjutamata. Loodus- ja reaalklasside lõikes kajastuvad suhteliselt sarnased mustrid kui neid võrrelda vastavalt nais- ja meessoost vastajatega, kuigi mõlemast soost õpilasi oli mõlemas klassis. Reaalklass identifitseerub eeskätt traditsioonilisemate

väärtustega, kuid on samas ka individualistlikum, sest muudatused nende identifitseerimises peegeldavad distantseerumist oma klassikaaslastest, mida loodusklassi puhul nii olulisel määral ei esinenud. Seda kinnitab ka loodusklassi puhul suurenev identifitseerimine 'emaga', kus ilmneb loodusklassi õpilaste kui feminiimsemate väärtuste kandja identiteet. Samas reaalklassi kõrgemad identifitseerimised 'isaga' peegelduvad selle klassi maskuliinsemat identiteeti.

4.2. Rahvusliku identiteedi tuumdimensioonid

Rahvusliku identiteedi tuumdimensioone vaatlleb autor võrdlevalt samuti algselt sugude lõikes. Naiste puhul kaheks oluliseks võrdväärseks tuumaks oli 'eesti keel on eestluse aluseks' ning 'usub eesti keele kultuuri tulevikku'. See näitab, et naiste kui emakeele kandja "geen" esineb juba noorte naisabiturientide seas. Naiste seas teine oluline tuum oli 'Soovib omandada välismaist töö-, hariduse- ja elukogemust ning tagasi pöörduda Eestisse'. See on seletatav naiste suurema mobiilsusena välismaale suundumisel, lootuses saada võrdväärsemat palka kui omandatakse välismaine haridus- või töökogemus. Tavaliselt on naistele ette heidetud, et lahkudes ning abielludes välismaal ei hooli nad enam emakeelest ning Eesti riigist. Postimees on 2007. aastal avaldanud artikli "Eesti naised, teie emakeel kängub!", kus toodi välja, et välismaal abiellunud emad annavad endast maksimumi, et lastele emakeelt edasi anda ning seda kodus elus hoida. Artiklis kommenteeris Saksamaale kolinud Kristi Schmidt, et kodus on eesti keele allikaks ainult ema. (Pullerits 2007) Aga analüüsis selgus, meeste olulisemateks tuumadeks oli samuti 'eesti keel on eestluse aluseks' ja 'emigreerunud jätkavad eesti traditsioone ning keele edasiandmist'. Identiteedi Struktuuri Analüüs võimaldas välja tuua, et eesti keelest ja kultuurist ei hooli ainult naised vaid ka mehed, ning olenemata soost usutakse kõikide emigreerunute eesti kultuuri edasiandmises. Nagu Marika Kirch on öelnud, et eesti rahvuslik identiteet ei säili eesti keeleta (Mötteline Euroopa 2003, 164) siis Identiteedi Struktuuri Analüüs võimaldas meile kinnitada, et selle nimel pingutavad mõlema soo esindajad. Meeste seas esinev oluline tuum oli ka 'Eesti riik on võimeline rakendama meetmeid, et emigratsiooni vähendada', see näitab meeste suuremat seotust ja huvi poliitilise

maailma vastu ning kinnitas asjaolu, et Toompeal tehtud otsused omavad suurt rolli eestlaste emigreerumisel, see ei ole ainult kodaniku enda algatuslik, 'Eesti on välismaalastele atraktiivne koht nii õppimiseks kui äriajamiseks' esines tähtsa tuumana nii meeste kui naiste seas. Kuigi on esinenud mitmeid uuringuid ja artikleid, kus arutatakse selle üle, et eestlased soovivad materiaalsetel põhjustel eestist lahkuda, siis Identiteedi Struktuuri Analüüs võimaldas välja tuua, et noorte abiturientide usk Eestisse on suur ning usutakse Eesti riigi potentsiaali. Ühine usk enda riiki ning ühine pingutus selle nimel on üks oluline tegur, et säilitada meie rahvuslikku identiteeti. Loodus- ja reaalklasside lõikes kajastuvad suhteliselt sarnased tuumad kui neid võrrelda vastavalt nais- ja meessoost vastajatega, kuigi mõlemast soost õpilasi oli mõlemas klassis. Reaalklass identifitseerub eeskätt traditsioonilisemate väärtustega/tuumadega, nagu 'eesti keel on eestluse aluseks', 'usub eesti keele kultuuri ja tulevikku', 'emigreerunud jätkavad traditsioonide edasiandmist'. Loodusklassis esinesid aga 'Eesti riik on võimeline rakendama meetmeid, et emigratsiooni oluliselt vähendada', 'Eesti on välismaalastele atraktiivne koht nii õppimiseks kui äriajamiseks' ja 'Välismaale teatud ajaks õppima läinud on Eestile lisaväärtus'. Erinevused seisnevad selles, et kuigi mõlemal klassi õpilased viibivad kolm või enam aastat suhteliselt homogeenses keskkonnas, siis loodusklassi vastanute põhjal võib järeldada, et seal keskendutakse siiski rohkem teemadele, kuidas oleks võimalik Eestit muuta jätkusuutlikumaks, arenenumaks ning edukamaks riigiks. Sarnased tuumad soo ja klasside lõikes näitavad seda, kuidas Pärnu Koidula Gümnaasiumi kui kunagise rahvuslike vaadetega Tütarlastekooli (Pärnu Koidula Gümnaasium) pärand, on suutnud tänase päevani sisestada õpilastesse rahvuslikku identiteedi tunnetust ja huvi enda kodumaa, keele ja traditsioonide vastu.

4.3. Rahvusliku identiteedi konfliktid dimensioonid

Rahvusliku identiteedi konfliktseid dimensioone vaatleb autor võrdlevalt samuti algselt sugude lõikes. Nii naiste kui meeste puhul on stressi ja pingeid tekitav vastuoluline dimensioon 'lahkumine Eestist toimub muudel põhjustel kui materiaalsetel'. Teoreetilises osas sai välja toodud, et tänapäeva globaliseerivas maailmas on materiaalsed olud esmaseks

migreerumise põhjused. Kuid Identiteedi Struktuuri Analüüs võimaldas välja tuua, et noortele tekitab pingeid enese ja oma lähedaste ja rollimudelite positiseerimine seoses Eestist lahkumise põhjustega. Ilmnebki, et tõenäoliselt ei ole vaid materiaalsed põhjused need, mis domineerivad Eestist lahkumisel. Olenemata soost soovitakse, et Eestist lahkumise põhjuseks ei ole mitte miski muu kui materiaalsed põhjused, mida saab reguleerida (selle tõttu emigratsiooni vähendada) riik. Mõlemal sool teiseks esinevaks konfliktseks dimensiooniks oli, et 'emigratsioon ei mõjuta meie rahvuslikku identiteeti'. See näitab, et üheskoos usutakse, et see ei avalda meie riigile suurt mõju, sest tänapäeval on see paratamatu, kuid sisimas on siiski pinget tekitav, mis on tegelikult positiivne, sest siis soovitakse üheskoos midagi selle nimel teha. Naiste seas viimane esinev konfliktidimensioon oli 'Välismaakogemus pole oluline, kuna Eestis on samuti võimalik omandada kaasaja nõuetele vastav haridus', see on üheltpoolt loomulik nähtus, sest tänapäeva naise survestatakse ühiskonna poolt meeste ja naiste vahel esineva diskriminatsiooneerimisega, seega nad tunnetavad loomulikku stressi, et omandada paremaid võimalusi. Kuigi mehi ei tunnustata ühiskonnas kui keelt edasikandvaid isikuid siis Identiteedi Struktuuri Analüüs võimaldas välja tuua, et hoopiski mehed muretsevad võõrsõnade "invasioonis" teiste keelte poolt, samuti 'EL liikmelisus tekitab väikeriigi rahvastel suurema ühtsustunde', mis on üleüldine Eesti kodanike seas esinev hirm, et Euroopa Liit mõjutab mingil negatiivsel moel meie rahvuslikku identiteeti. Vaadeldes loodus- ja reaalklassi konfliktseid dimensioone, siis ilmnis mõlemas klassi korral sama konfliktne konstrukt 'lahkumine muudel kaalutlustel', mis oli loodusklassis teisel ja reaalklassis esimesel kohal. See näitab, et (kuigi 4 õpilast 10st soovib reaalklassis jätkata õpinguid välismaal) olenemata klassi kallakust kardetakse, et riigis lahkutakse muudel põhjustel kui majanduslikel, mis ei ole enam nii seotud riigi tegemata jätmises, vaid see on juba kodaniku täielik vabatahtlik soov (arvesse võttes seda, et majanduslikel põhjustel migreerumine on suurema tõenäosusega vastuoluline).

KOKKUVÕTE

Eestlaste rahvuslik identiteet kujunes välja rahvusliku ärkamise ajal, kui eestlastel hakkasid tekkima kõik eeldused rahvusriigi tekkeks. Rahvuslik identiteet on kollektiivne identiteet, mis vajab välja kujunemiseks ühist territooriumit, ajalugu, müüte, rahva ühist soovi ning ühist hinge, et koos elada ja töötada ning pingutada selle nimel, et säilitada oma pärandit. Rahvusliku identiteedi tähtsamaid dimensioone on kuuluvustunne, identifitseerimine ja unikaalsus. Eestlaste üheks unikaalseks pärandiks on meie emakeel - eesti keel. Rahvuslikku pärandi ning sellega kaasneva ühise rahva tunnetuse, identiteedi säilitamine on tekitanud rahva seas pingeid pärast Euroopa Liiduga liitumist ning majanduskriisi algust, mille tõttu on suurenenud ka inimeste töö- ning õpiränne. Kuid tänapäeval on see paratamatu nähtus ning nagu kinnitas ka käesolev töö – toimib ka Eesti puhul mobiilsuse paradigma.

Identiteedi Struktuuri Analüüs võimaldas välja tuua soo ja klassi lõikes olulised erinevused seoses nende 'oluliste teistega', kellega samastuti suuremal või vähemal määral erinevatel ajaperioodidel. Analüüsi kaudu oli võimalik välja selgitada seisukohti, millest lahtiütlemine ei ole tõenäoline ehk identiteedi tuumdimensioonid võimaldasid meile näidata, kuidas noored konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti. Lisaks sellele näitasid analüüsi tulemused konfliktseid dimensioone ehk need seisukohti ja tõekspidamisi, mille puhul tunnetatakse stressi ja pingeid. Analüüsi tulemustest selgus, et naistele osutusid olulisemateks keele ja kultuuri säilitamise tuumidentifikatsioonid. Meestele osutusid aga tähtsamateks tuumidentifikatsioonideks usk eesti riigi ettevõtmisesse emigratsiooni vähendamiseks ning usk eesti atraktiivusesse rahvusvahelisel tasandil. Klassiti suuri erinevusi ei esinenud, kuid tunda oli reaalklassi maskuliinsust ning traditsioonilisemate väärtuste omamist ja loodusklassi feminiimsust ning riigi jätkusuutlikkuse väärtuste omamist. Olenemata soost ja klassisuunast eemaldusid kõik õpilased oma väärtustes ja tõekspidamistes järjest enam nende jaoks ebasoovitavatest rollimudelitest (töötus ja põhikooliharidus). Konflikte tekitasid vastajate seas

riigist lahkumine mittemateriaalsetel põhjustel ning välismaakogemuse mittevajamine. Nende tulemuste põhjal oli võimalik leida vastus töös püstitatud küsimusele - Kuidas noored eestlased konstrueerivad oma rahvuslikku identiteeti ning milline on noorte hoiak emigratsiooni suhtes? Selles töös kasutatud ISA meetod võimaldas näidata, et igauks (sh noored eestlased) konstrueerib oma identiteeti lähtuvalt eelnevast kogemusest ja tulevikuperspektiivist. Seega rahvuslikust identiteedist ei saa rääkida kui mingist riiklikust kontseptsioonist, sest iga indiviidi kogemus moodustab tema identiteedis (siin uuritud) rahvusliku identiteedi komponendi (tahu). Kuid ISA meetod võimaldas leida kinnitust levinud arusaamale, et olenemata igauhe konstrueeritud identiteedist, on noorte abiturientide usk Eesti tulevikku ning Eesti riigi potentsiaali suur. Ühine usk enda riiki ning ühine pingutus selle nimel on üks oluline tegur, et säilitada meie rahvuslikku identiteeti. Töö ajalise piirangu tõttu ei olnud võimalik küsitleda rohkem abituriente, mis on ka töö üheks puudujäägiks, kuid autor soovib arendada ISA meetodi kasutamist oma magistritöös ning võimaluse korral teha ka lisauuringuid. Eesti mastaabis tuleks aga läbi viia rohkem uuringuid kasutades Identiteedi Struktuuri Analüüsi (ISA) metateoreetilist raamistikku, see muudaks uuringuid täpsemaks ning samuti metodoloogiliselt mitmekesisemaks.

VIIDATUD ALLIKAD

Raamatud:

Becker, G. (1964). *Human Capital*. New York: Columbia University Press.

Berger, P. L. and T. Luckmann (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Garden City, NY: Anchor Books.

Bertrand, O. (1995). Education and Work. J. Delors, Education for the Twenty-first Century. UNESCO Publishing, 157–192.

Eesti iseseisvus ja identiteet. (2001). / Koostaja: Bertricaud, A. Tallinn: Avita.

Ideology and National Identity in Post-Communist Foreign Policies. (2004). / Koostaja R. Fawn. London: Frank Class Publishers.

Kenig, N., Spasovski, O. (2013). Far away but close enough: Possibilities for developing European identity in youth before becoming a member of the European Union, in P. Cunningham (ed.) *Identities and Citizenship Education: Controversy, crisis and challenges*. London: CiCe, lk. 453-465.
https://metranet.londonmet.ac.uk/fms/MRSite/Research/cice/pubs/2013/2013_453.pdf
(26.05.2015)

Kidron, A. (2005). *Isiksus*. Tallinn: Mondo

Kottak, C. (2006). *Mirror for Humanity*. New York: McGraw-Hill

Miller, D. (2000). *Citizenship and National Identity*. Cambridge: Polity Press

Mötteline Euroopa. (2003). / Koostajad: M. Tamm, M. Väljataga. Tallinn: Varrak.

Toomas Hendrik Ilves: *Omal häälel*. (2012). / Toimetaja: Masso, I.A. Tallinn: Kirjastus Tänapäev

Smith, A. D., (1991). *National Identity*. London: Penguin Books

Weinreich, P. (1986) The operationalisation of identity theory in racial and ethnic relations', in J. Rex and D. Mason (eds.) *Theories of Race and Ethnic Relations*, Cambridge: Cambridge University Press.

Weinreich, P. (2003). 'Part I: Theory and practice,' in *Analysing Identity: Cross-Cultural, Societal, and Clinical Contexts*, London & New York: Routledge, lk 1–76.

Weinreich, P. & Saunderson, W. (eds.) (2003). *Analysing Identity: Cross-Cultural, Societal, and Clinical Contexts*, London & New York: Routledge

Elektroonilised allikad:

Alas, R. Eesti võimalused ja valikud immigratsioonipoliitika kujundamisel.
<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14018> (09.05.2015)

Bloom, D. E, Stark, O. (2001). The New Economics of Labor Migration.
<http://www.ppge.ufrgs.br/giacomo/arquivos/eco02268/stark-bloom-1985.pdf>
(25.05.2015)

Eesti Entsüklopeedia. (2006). <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/emigratsioon2> (09.05.2015)

Eesti Inimarengu Aruanne 2001. <http://www.tlu.ee/~teap/nhdr/2001/3.1.html> (13.05.2015)

Eesti keele arengukava 2011-2017.
https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_keele_arengukava.pdf (13.05.2015)

Eesti keel ja kultuur maailmas. <http://ekkm.estinst.ee/keskused/koolid/> (13.05.2015)

Euroopa Komisjon. Tööhõive, sotsiaalküsimused ja sotsiaalne kaasatus. Vaba liikumine – ELi kodanikud. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=et> (15.05.2015)

Jennissen, R. (2007). Causality Chains in the International Migration Systems Approach.
<http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11113-007-9039-4#page-1> (26.05.2015)

Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid.
<http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/konstruktivism.html> (17.05.2015)

Kalev, L. Identiteedi mõiste Euroopa ühisidentiteedi mõtestajana.
http://elvalikaine.tlu.ee/file/identiteedi_moiste_1321809896.pdf (17.05.2015)

Kirch, A., Kirch, M. (2001) Eesti suundumine Läände - geopoliitiline käik või kultuuriline taasühinemine? EL laienemine Münchi ja Huntingtoni teooriate taustal. Ettekanne Eesti Sotsiaalteadlaste II aastakonverentsil. 24. november.
<http://www.ies.ee/esak2.htm> (13.05.2015)

Krusell, S. Eesti elanike töötamine välismaal. *Pilte rahvaloendusest*. Eesti Statistikaamet. lk 129-138 www.stat.ee/dokumendid/71335 (25.05.2015)

Kärner, T. Rahvuslikust identiteedist ja integratsioonist ab initio.
http://www.nationalities.ee/EST/Artiklid/ab_initio.html (26.05.2015)

National Geographic Xpeditions: What is Human Migration?
<http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g68/migrationguidestudent.pdf>
(25.02.2015)

Philips, K., Priinits, M., Vörk, A. Migratsiooniga kaasnevad probleemid Euroopa Liidu Idalaienemise http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2003/2003/4_Too_sotsopol/37_Philips_Priinits_Vork.pdf (23.05.2015)

Priinits, M., Kallaste, E., Vörk A. (2004). Tervishoiutöötajate migratsioon Eestist: migratsiooni potentsiaalne suurus, mõju tervishoiutöötajate vajadusele ja poliitikavalikud. Poliitikauuringute Keskus Praxis. <http://digar.nlib.ee/digar/show/?id=726> (24.05.2015)

Pärnu Koidula Gümnaasium. <http://koidulag.edu.ee/ajalugu.html> (24.05.2015)

Rahvuskaaslaste programm 2014-2020.
https://www.hm.ee/sites/default/files/rahvuskaaslaste_programm_2014_2020.pdf
(19.05.2015)

Talendid Koju. <http://www.talendidkoju.ee/projektist> (26.05.2015)

Tarum, H., Eesti tööealise elanikkonna väljarändepotentsiaal aastal 2013.
http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Valjaanded/eesti_valjarandepotentsiaal_2013_2.pdf (18.05.2015)

Toots, A., Lauri, T. (2013) Haridus. Eesti Inimarengu aruanne 2012/2013 : Eesti maailmas. Tallinn : Eesti Koostöö Kogu. lk. 27-36.
<http://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2013/05/EIA20122013.pdf> (15.05.2015)

Valge, J. Keeleseadus 25 (80). 2014.
http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/juri_valge_keeleseadus_25_80.pdf
(14.05.2015)

Välisstudengite ränne Euroopa Liitu: Euroopa rändevõrgustiku uuring 2012.
http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/Valisstudengite_ranne_koondaruanne.pdf

Vääri, E. Eesti keele säilimise võimalusi. http://kultuur.elu.ee/ke468_eesti_keel.htm
(24.05.2015)

Weinreich, P. & Ewart, S. (2007), *Ipeus computer software for identity exploration*,
Belfast: Sycadex Ltd. Retrieved from <http://www.identityexploration.com>
(20.05.2015)

Ajakiri:

Ager, A., Loughry, M. 2004. Psychology & Humanitarian Assistance - The Journal of
Humanitarian Assistance
<https://sites.tufts.edu/jha/archives/80> (17.05.2015)

Anniste, K.; Tammaru, T.; Pungas, E.; Paas, T. (2012) Emigration after EU Enlargement: Was
There a Brain Drain Effect in the Case of Estonia? University of Tartu - Faculty of
Economics & Business Administration Working Paper Series, Issue 87, 3-20.

Lee E.S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, Vol. 3, No. 1. (1966), pp. 47-57
<http://www.students.uni-mainz.de/jkissel/Skripte/Lee.pdf> (15.05.2015)

Pedersen, T. (2008). Kultuurifaktor poliitikas: rahvuslik identiteet kui valik. Audentese
Ülikooli Toimetised Nr 9, lk. 5-21.

Renan, E. (2011). Rahvus- mis see on ?. Poliitika, riigiteadus, rahvusvahelised suhted.
Nr 3,(12), lk 3-18

Talts, M., Kirch, A. (1998). Eesti ja Euroopa Liit:poolt ja vastu Eesti ajakirjanduses.
Eesti Euroopa Liidu lävepakul, lk 100-114.

Tuisk, T. (2012). The Ethno-National Identities of Estonian and Russian Youth in Respect of
Their Primordialist or Situationalist Orientations. *Baltic Journal of European Studies*.
Vol.2, Nr 2, (12), lk 124-155

Artiklid:

Pullerits,P. (2007). Eesti naised, teie emakeel kängub!. - *Postimees*, 8 detsember
<http://www.postimees.ee/1736241/eesti-naised-teie-emakeel-kangub> (25.02.2015)

SUMMARY

The Influence of Emigration to Estonian Ethno-National Identity

The culmination of migration in Estonia nowadays took place between World War I and World War II. During World War II numerous people escaped to Sweden, Germany, the USA, Canada and other countries promising better future, to search for better life. In contemporary history the biggest emigration of Estonians took place during the first years after regaining the independence and after Estonia joined the European Union in 2004, giving Estonians the possibility to travel without a visa, study in foreign countries on the same conditions as the citizens of these countries and the labour market of the EU opened for Estonians. But at the same time Estonians became to worry more about their recently regained independence and survival of Estonian language and culture.

As the author herself was an exchange student at the University of Bologna, this was one reason triggering the interest in the topic, apart from its actuality and importance. Having participated in a research carried out by a master of the University of Bologna concerning the immigration of young Italians, the author wanted to carry out a similar study in Estonia. The aim was to find out Estonian people's opinion about emigration and emigrants. The author also participated in a course called European Citizenship Training Course in Edinburgh where the extinction of national identity among small nations was discussed. This induced even bigger interest in studying the existence of national identity in Estonia and different aspects connected with it.

The aim of this bachelor's work is to find out how young Estonians construct their national identity. The author also analyses their identity in respect of how it is related to emigration. For this purpose two groups of gymnasium students ('real class' and 'nature class') were questioned from Pärnu Koidula Gymnasium. In order to assess how national identity is constructed at the individual and group level the author used Identity Structure Analysis (ISA). ISA, created and developed by Peter Weinreich, allows to find out essential differences of specific groups (e.g. divided by study groups and gender) in connection with 'significant others' enabling to evaluate identifications with these over different periods of time. The analysis allows to ascertain positions we cannot possibly ignore. The core dimensions of identity allowed the researcher to learn how young people construct the most essential aspects of their national identity. In addition to that the results of analysis showed also what are the most conflicting dimensions of identity i.e. the situations when stress and tensions are perceived. The ISA method used in this work allowed to show that majority, including young Estonians, constructs their national identity based on previous experience and future perspective.

To conclude – the national identity cannot be taken as a stable concept because the experience of each individual forms his/her national identity (as a part of his/her total identity). ISA allowing to distinguish the differences among the groups which were under focus of the current study, exposed that female participants prioritized more their identity dimensions related to sustainability while males expressed their attachment to traditional values and beliefs. At the same time Estonian language as a carrier of Estonianness was strongly acknowledged by both genders. Despite the participants largely believed that Estonian language and culture will be not forgotten after emigration, the results showed that emigration's influence to Estonian national identity has been perceived as the most conflicting dimension of their identity by all groups, thereby it is possible to conclude it is causing stress among the population despite there are few who are ready openly to admit it. Regardless these evidences high school graduates continuously believe in Estonia's future and in its potential. Common interest in our country and mutual efforts are important factors to maintain our national identity and, as concluded from the work, national identity – although based on experience and perspective of each individual – can be constructed as a 'collective identity' which shapes not

only from the common territory, history and myths, but also the nation's common desire and spirit to live together and work to maintain our heritage.

LISAD

Lisa 1. Uurimisinstrument

...olen/on arvamusel, et eesti keele oskus on eestluse aluseks	< 1 >	...olen/on arvamusel, et keeleoskus pole eestlaseks olemisel määrava tähtsusega
Mina praegu	___ 0 ___	
Mina nagu ma ei tahaks olla	___ 0 ___	
Luukas Kristjan Ilves	___ 0 ___	
Mina nagu ma tahaksin olla	___ 0 ___	
Minu klassikaaslased	___ 0 ___	
Minu parim sõber/sõbranna	___ 0 ___	
Minu vanaema	___ 0 ___	
Mitmelapselise pereisa	___ 0 ___	
Minu ema	___ 0 ___	
Mina kui ma viibin välireisil	___ 0 ___	
Töötu noor eestlane	___ 0 ___	
Mina enne gümnaasiumi astumist	___ 0 ___	
Põhikooliharidusega eestlane	___ 0 ___	
Välismaal elav eestlane	___ 0 ___	
Minu isa	___ 0 ___	

Lisa 1. järg

...olen/on arvamusel, et võõrkeelsete sõnade sagedane kasutamine tavakeeles (nt Ciao) on tänapäeva globaliseerivas maailmas möödapääsmatu	< 2 >	...olen/on arvamusel, et sellise sõnade järjest laienev kasutamine on eesti keelele hukatuslik
...usun/usub eesti keele kultuuri tulevikku	< 3 >	...olen/on arvamusel, et eesti keel on suunatud hääbumisele globaliseerivas maailmas
...olen/on arvamusel, et läbi raskuste saavutatud vabadus suurendab eestlaste rahvuslikku eneseteadvust	< 4 >	...olen/on arvamusel, et iseseisvumisega seotud ajalugu on ununemas ning rahvuslik eneseteadvus madal
...olen/on arvamusel, et EL liikmelisuse tõttu kaotavad väikeriigid (sh Eesti) oma rahvusliku eripära	< 5 >	...olen/on arvamusel, et EL liikmelisus tekitab väikeriigi rahvastel suurema ühtsustunde
...olen/on arvamusel, et lahkumine Eestist toimub eeskätt materiaalsel kaalutlustel	< 6 >	...olen/on arvamusel, et lahkumine toimub enamasti muudel kaalutlustel
...olen/on arvamusel, et paljud eestlased ei tule kodumaale tagasi läbikukkumise hirmu tõttu	< 7 >	...olen/on arvamusel, et paljud eestlased ei tule kodumaale tagasi muudel põhjustel
...olen/on arvamusel, et emigreerunud inimesed kohanevad sihtriigiga ja unustavad Eesti	< 8 >	...olen/on arvamusel, et emigreerunud jätkavad eesti traditsioone ning keele edasiandmist
...olen/on arvamusel, et Eesti riik ei suuda emigratsiooni piirata, sest see on tänapäeval vältimatu	< 9 >	...olen/on arvamusel, et Eesti riik on võimeline rakendama meetmeid, et emigratsiooni oluliselt vähendada
...olen/on arvamusel, et emigratsioon mõjub meie rahvuslikule identiteedile negatiivselt	< 10 >	...olen/on arvamusel, et emigratsioon ei mõjuta meie rahvuslikku identiteeti
...olen/on arvamusel, et selleks, et olla konkurentsivõimeline, on oluline omada õppimis- ja töökogemust välismaal	< 11 >	...olen/on arvamusel, et välismaa kogemus pole oluline, kuna Eestis on samuti võimalik omandada kaasaja nõuetele vastav haridus
...olen/on arvamusel, et välismaale teatud ajaks õppima ja tööle läinud inimesed on Eestile lisaväärtus	< 12 >	...olen/on arvamusel, et välismaale teatud ajaks ning tööle läinud inimesed on osa Eesti "ajude äravoolust"
...näen/näeb oma tulevikku Euroopas (väljaspool Eestit)	< 13 >	...näen/ näeb oma tulevikku Eestis
...soovin/soovib omandada välismaist töö-, haridus- ja elukogemust ning tagasi pöörduda Eestisse	< 14 >	...soovin/soovib Eestist lahkuda jäädavalt
...olen/on arvamusel, et Eesti on välismaalastele atraktiivne koht nii õppimiseks kui äriajamiseks	< 15 >	...olen/on arvamusel, et Eesti ei ole atraktiivne kellelegi

Lisa 1. järg

Järgneval palun märkida mõned Teie isikut puudutavad andmed:

1. Teie sugu: a. mees   b. naine
2. Teie sünniaasta:.....
3. Teie emakeel:.....
4. Teie edasised plaanid pärast gümnaasiumi lõpetamist (palun märkige vaid üks vastus):

	Kavatsen jätkata õpinguid ülikoolis välismaal:.....
	Kavatsen jätkata õpinguid ülikoolis Eestis:.....
	Kavatsen jätkata õpinguid rakenduskõrgkoolis:.....
	Muu variant (palun nimetage).....

Suur tänu vastuste eest!